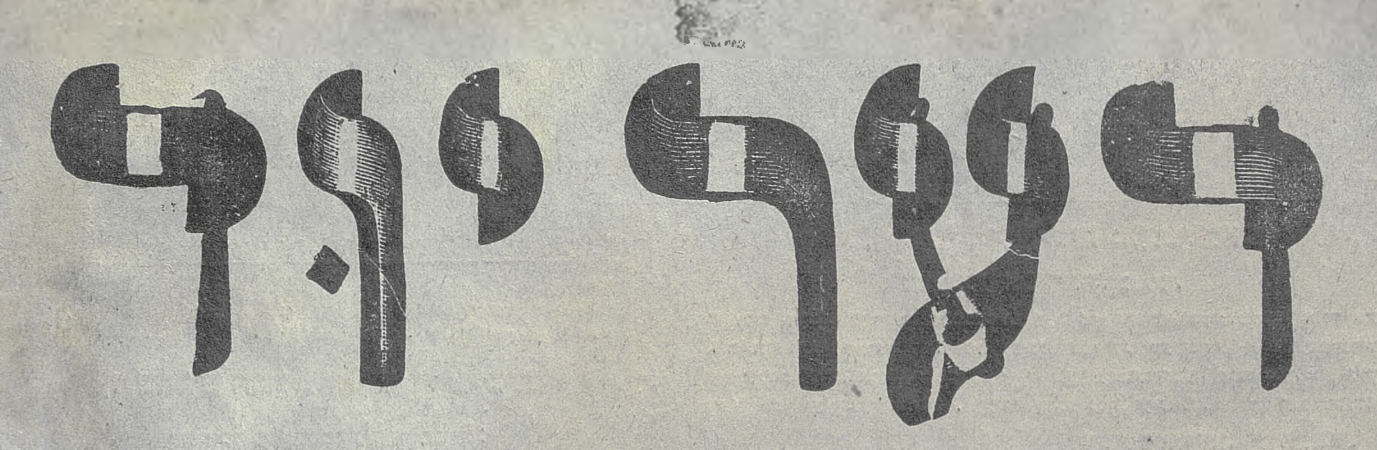

DER JUDE

צײטשריפט פיר אלע יודישע אינטערעסען

ערשיינט יעדע וואך — פערלאג: חברת „אחיאסף“.

Krakau, 15 Mai 1902. — פֿירטער יאהרגאנג. — קראקוי, אייר תרס״ב.

נומר 20

אינהאלט:

א) אונזערע ציוניסטישע פארטייען. — י. ל.
ב) פאָליטישע איבערזיכט. — י. ל.
ג) ד״ר זינגער איבער די יודען אין אמעריקא. — י״ד.
ד) יודישע שטעדט און שטעדטליך. — די ביהן.
ה) די יודישע וועלט.
ו) אלגעמיינע וועלט נייעס.
ז) דער נסיון פֿון א תנא. גערדיכט. — א. וואלט.
ח) עלענד. א בילד. — היינעך טאוואטע.
ט) וועג-בילדער. — שלום אש.
י) וועגען קאָנקורענץ.
פֿעלעטאָן. — דער ל״ץ פֿון רעדאקציע.

אין ענגלאנד איז צו אבאנירען דעם „יוד' און „די יודישע פאמיליע" אויך אלע אויסגאבען „אחיאסף" בײַ:
R. Mazin London 59 Old Montague str. 59

487

האנדעלס שולע מיט פענסיאנאט

גאילינגען אם רהיין, באדען.

קאנצעסיאנירט פאן דעם מיניסטעריום דעס גראסהערצאגטהום באדען אונד אונ-טער אויפזיכט דערזעלבען. ערציעהונג שטרענג רעליגיעז. — פאלשטענדיגע האנדעלסבילדונג. אונטערריכט דער דייטשען, פראנצויזישען, ענגלישען, איטאליע-נישען אונד רוססישען שפראכע. פראכטפאללע געזונדע לאגע. בעסטע רעפערענצען.

דירעקטאר א. ראססמאן.

בילליג! בילליג! בילליג!

אום צו געבען די מעגליכקייט יעדען צו קויפען דעם בוך

דער פראקטישער בוכהאלטער

פון יהודה הלוי לעוויק.

2-טע פערמעהרטע אויסגאבע האבען מיר אלס פראבע אויף א קורצע צייט, געלאזען ביליגער דעם פרייז פון איהם.

איין פאלשטענדיגער לעהרבוך דער דאפעלטער איטאליענישער בוכפיהרונג און קויפמאנישע רעכענקונסט. בעסטע, ביליגסטע, גרינגסטע מעטהאדע צום ער-לערנען און פראקטיש צופאסענדע צו יעדע ארט געשעפט און אפעראציאן. ענטהאלט אין זיך אלע פארמען פון קויפמענישע ביכער אין יודיש און רוסיש, פיר אלע געשעפטען, באנקען, קאנטארען, זאוואדען א. ז. וו. אלע זאקאנעס פון בוכפיהרונג אין יודיש און רוסיש (פון свод законовъ), קויפמאנישער רעקסיקאן, פארמען און רעכנונגען פון שטאאטס-פאפירען, אקציעס, אלער ארט וועכסלען, % און קורזען רעכנונג און פיעלעס אנדערעס; מיט ביילאגען: 2 פלאגען „לוח עוזר" אויף העברעאיש, יודיש און רוסיש, אייך „готовыя вычисленія" טאבעלען צום צינזען רעכנונג.

פרייז מיט פארטא 1.30 רו"כ, געבונדען 1.50 רו"כ עלעגאנט געבונדען 1.75 רוכ', (מיט א נאכנאהמע ווירד געשיקט ביים ערהאלטען 50 קאפ. האנד-געלד מיט מארקען און עס קאסט נאך 10 קאפ').

501

אדרעסע:

Въ контору изд. А. Раскина, Варшава, Дикая 5.

א סורפריז פיר דאמען!

די גייערפונדענע מאשינקע „האפטאגראף" פאטענט נו' 1412 צום ארטיסטישען העפטען. דאס צוואנציגסטע יאהרהונדערט, וועלכעס איז אזוי רייך מיט ערפינדונגען האט אויך געבראכט די דאמען א נייעם „האפטאגראף" דורך וועלכען יעדער קען אהן פארהעריגע פארבערייטונג שען העפטען אויף טעבעל, קאוויארען, פארהענגע, טישטיכער, קישענס א.ז.וו. צו ארבעטען איז זעהר אנגענעהם און מען דארף נישט אנשטרענגען די אויגען און עס פערמאטערט נישט. מיט הילף פון „האפטאגראף" קאן מען אויס-העפטען אין איין שטונדע מעהר ווי מיט דער האנד א גאנצען טאג. אין אויסלאנד איז דער „האפטא-גראף" אזוי פערברייטעט אז עס איז נישטא קיין איין הויז, וואו ער ווערט נישט בענוצט. ער איז זעהר א גוטע פערוויילונג און בעדערפטיגע ברענגט ער א זיכערען פעדריענסט. דער „האפטאגראף" וועט מאכען איין גרויסע ענדערונג אין פרויען-האנדארבייט

פרייז מיט פארטא 4,85 רובעל, פער נאכנאהמע 4,95 ר'. אילוסטרירטע אנווייזונג אומזיסט.

אדרעסע:

504 I. Французъ, Варшава, Королевская 49.

געגען מערידען און פוקלעס!

אפאראט וועלכער היילט גרינדליך אהנע אפעראציע פרייז 2 ר' 50 קאפ.

Д. МОШКОВСКІЙ, Варшава, Мурановъ 16
съ I-го Іюля Налевки 37. 503

כל ספרי א"ש פֿריעדבערג

מכורכים הדר באחד עשר כרכים.

מחיר כל ספר וספר לבדו מכורך:

א) זכרונות לבית דוד (ארבעה חלקים) 7 27
ב) התורה והחיים בימי הבינים (שלשה חלקים) 4 80
ג) קורות היהודים בספרד (שני חלקים) 1 21
ד) ספר הזכרונות (שני חלקים) 1 30
ה) עמק הארזים (שני חלקים) 1 30
ו) עיר ובהלות — 80

ס"ה 16 68

והקונה כל הספרים האלה ביחד יקבלם במחיר 12 רובל (עם פארטא 13 רובל).

יצא לאור מחדש:

שפה לנאמנים

ספר למוד ללמד שפת עבר על טהרת הקדש

מאת א. ש. פריעדבערג

מחירו 70 קאפ. עם פארטא 80 קאפ.

הממכר היחידי של הספרים הנ"ל בבתי מסחר הספרים של חברת „אחיאסף" 1) טווארדא 6, 2) נאלעווקי באזאר איוואנאוו.

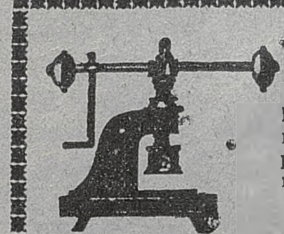
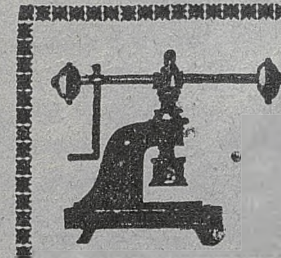
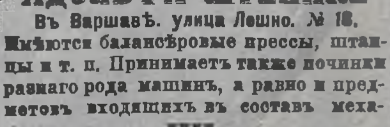
הכתבת: Издательство „Axiacафъ", Варшава
Verlag „Achiasaf", Warschau.

הערה: במודעה שנדפסה בגליון 18 נפלו טעיות הן במספר הכרכים והן במחיר הכולל וע"כ נבקש לשום לב רק אל המודעה הזו!

אי זראעליטישע רעאל אונד האנדעלסשוהלע נעבסט פענסיאנאט צו פפינגשטאדט ביי דארמשטאדט.

די שילער (פאן 8 ביז 15 יאהרען) ערהאלטען גרינדליכע וויסענשאפטליכע אויסבילדונג אונד רעליגיעזע ערציהונג. בעסטע רעפערענצען ביי הערפארראגענדען מאננערן דעם אין-אונד-אויסלאנדעס, זאוויע ביי פריהערען שילערן, די זיך אין אנגעזעהענען שטעללונגען בעפינדען.

505 נעהערעס דורך דירעקטאר ד"ר בארנאס.

IV. Jahrgang. **DER JUDE.** Nr. 20

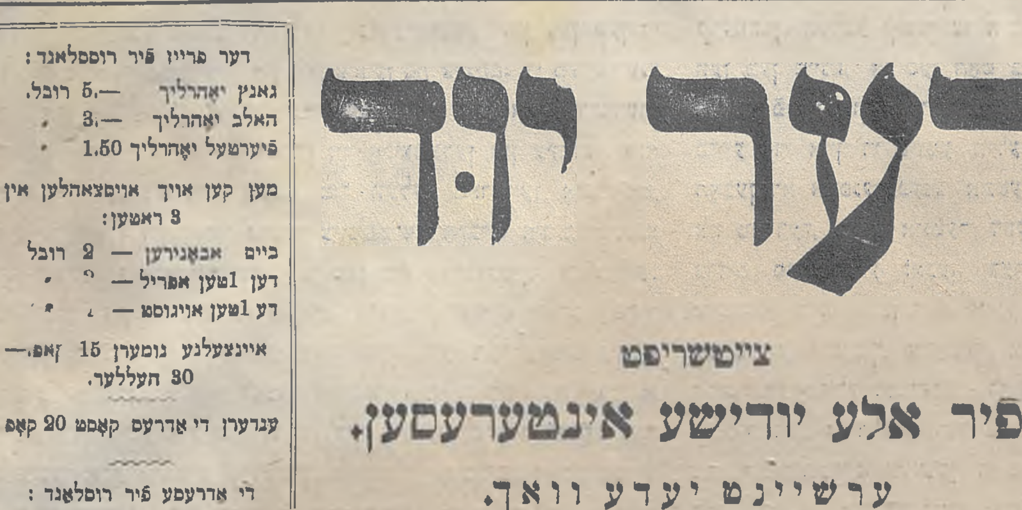
דער פרייז פיר רוססלאנד:
גאנץ יאהרליך —.5 רובל.
האלב יאהרליך —.3 „
פיערטעל יאהרליך 1.50 „

מען קען אויך אויסצאהלען אין 3 ראטען:
ביים אבאנירען — 2 רובל
דען 1טען אפריל — „ „
דע 1טען אויגוסט — „ „

איינצעלנע נומערן 15 קאפ.— 30 העללער.

ענדערן די אדרעס קאסט 20 קאפ.

די אדרעסע פיר רוסלאנד:
Издательство
„Ахіасафъ", Варшава.

צייטשריפט
פיר אלע יודישע אינטערעסען.
ערשיינט יעדע וואך.
פערלאג: חברת „אחיאסף".

אבאנאמענטס פרייז יאהרליך:
אסטרייך־אונגארן —.12 קראנען
האלביזהריג —.6 „
פירטעליאהריג —.3 „
דייטשלאנד —.10 מארק.
ארץ ישראל —.12 פראנק.
אנדערע לענדער —.15 „
אמעריקא. ענגלאנד —.10 שילינג

פרייז פון מודעות (אנצייגען):
פיר יעדער קליינע שורה פעטיט 20 העללער, 25 פפעניג, 10 קאפ.

די אדרעסע פיר עסטר.־אונגארן און אנדערע לענדער:
Administration Der Jude,
Krakau, Gertrudy 16.

קראקויא, אייר תרס"ב. נומר 20 Krakau, 15 Mai 1902.

אונזערע געעהרטע אבאנענטען

ווועלכע האבען נור איינגעצאהלט פיר דאס ערשטע קווארטאל, מאכען מיר אויפמערקזאם, אז זייער אבאנאמענט האט זיך געענדיגט מיט דעם 1טען אפריל.

מיר בעטען אזוי גוט צו זיין און אונז באלד ארייגשיקען פיר

דאס צווייטע קווארטאל

וועלכעס האט זיך אנגעהויבען מיט דער נומר 14.

די אדמיניסטראציאן.

אונזערע ציוניסטישע פארטייען.

די האפנונגען, וועלכע מען האט געלעגט אויף די נישט לאנג געגרינדעטע ציוניסטישע פאלקספארטיי, האבען דערווייל אך נישט אנגעהויבען זיך צו ערפילען. די גאנצע צייט פון קאנגרעס אן האט די פאלקספארטיי כמעט נישט ארויסגעוויזען קיין שום סימן פון לעבען, זי איז נאך אלץ פערטהון אין דער אויסארבייטינג פון איין פראגראם, פון וועלכען מען הערט נאך דערווייל גאנץ וועניג. איינס איז אבער קלאר, אז די אויסארבייטונג פון א פראגראם קומט אן דער פאלקספארטיי זעהר שווער, זי קען נאך אלץ ניט אבשיידען זיך א בעזונדער פעלד פאר ארבייט און גענוי אונטערווירען דעם אונטערשיעד, וואס איז צווישען איהר און אלע אנדערע ציוניסטען. בעת די פאלקספארטיי טאפט נאך אין דער פינסטער און זוכט פאר זיך קלארהייט און ליכטיגקייט, איז שוין דערווייל ענטשטאנען א צווייטע ציוניסטישע פארטיי פון רבנים און פרומע יודען. אייגענטליך, האבען די רבנים ניט אנגערופען זייער ארגאניזאציע פארטיי. דעם נאמען נאך האבען זיי געמאכט נור א בעזונדער קאמיטעט, וואס זאל ווירקען אין א געוויסען גייסט אויף די ציוניסטישע אגודות. אבער ניט דער נאמען איז וויכטיג, נאר די זאך, און די ארגאניזאציע פון די רבנים איז דאך איין בעזונדער פארטיי, ווייל זי האט איין בעזונדער פראגראם.

צו דער נעגרינדעטער צווייטער פארטיי פערהאלטען מיר זיך גלייך ווי צו דער פארטיי פון די געבילדעטע. מיר האלטען די צווייטע פארטיי אויך פאר נויטהיג און ניצליך, ווייל מיר מיינען, אז כל זמן עס זענען דא ביי אונז אי פרייע, אי פרומע, דארף יעדער צד ארבייטען אין הסכם מיט זיינע געדאנקען און דעות. מען רעדט ביי אונז פון אחדות, אבער מען איז זיך שטארק טועה, ווען מען מיינט, אז אחדות הייסט, אז אלע דארפען זיך אין גאנצען צוזאמענשמעלצען אין אלע זייערע געדאנקען און מיינונגען. אזא אחדות איז קיין מאל און אויך אין ערגיץ ניט געוועז. פאר אונזער פאלק קענען מיר דאך אויך ניט פערלאנגען אזא בעזונדער מין אחדות, וואס זאל דארפען דערשטיקען יעדע אייגענע זעלבסטשטענדיגע מיינונג. עס איז ניט מעגליך, אז א גאנצעס פאלק זאל האבען איבער אלע פראגען די גלייכע מיינונגען און געדאנקען, מיר האבען אויך ניט צו וויינען, ווען עס פעהלט אונז אזא אחדות. פון דעם שטרייט צווישען די פערשידענע מיינונגען, צווישען די פערשידענע פארטייען און כתות ווערט דאס לעבען פון פאלק נור רייכער און זיינע כחות ווערען שטארקער. אחדות דארף זיין נור אין די הויפטציעלען, אין די עיקר יסודות. אחדות אין ציוניזם הייסט צוזאמען ארבייטען פאר די אויפלעבונג פון ארץ ישראל, פאר די פערשטארקונג פון דעם יודיש־נאציאנאלען געפיהל, פאר די אויפלעבונג פון דער העברעאישער שפראך, פאר די פערשטארקונג פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע, פאר די פערשטארקונג פון אונזערע קאנגרעסען און אונזער באנק, פאר די פערברייטונג פון שקל און פאר די פערגרעסערונג פון נאציאנאל־פאנד. דערמיט אבער איז נאך די ציוניסטישע ארבייט אין גאנצען ניט אויסגעשעפט.

אין דער ציוניסטישער ארבייט, צו וועלכער עס ווערען וואס ווייטער צונעצויגען אלץ מעהר יודען, זענען נאך דא זעהר פיעל פרטים, איבער וועלכע עס הערשען ביי אונז פערשידענע געדאנקען און מיי־

נונגען. די דאָזיגע פּרטים זענען אויך גענוג וויכטיג און מען קען זיי ניט אין גאַנצען מבטל זיין און אויסשיידען פֿון ציוניזם. די פֿערשידענע דעות און פֿערלאַנגען, וועלכע מיר געפֿינען ביי אונז אין פֿערשידענע טהיילען פֿון אונזער פֿאָלק, מוזען זיך אָבשפּיגלען אין ציוניזם. אַנדערש קען עס ניט זיין. מעגען מיר וועלען פּאַרטייען אָדער ניט, פּאַרטייען מוזען זיין. ווען אונזער ציוניסטישע אַרבייט איז בערעכענט אויף לאַנגע, לאַנגע יאָהרען, קען מען ניט פֿערלאַנגען, אַז צוליעב דעם הסכם אין די עיקר געדאַנקען זאָלען דערשטיקט ווערען פֿיעל שטאַרקע געפֿיהלען און הייסע פֿערלאַנגען. ווען דער ציוניזם וואָלט איצט געהאַלטען ביי אַזאַ לאַגע, אַז פֿאַר אונז וואָלט געשטאַנען אַ גרויסע פּראַקטישע אַרבייט, צו וועלכער מיר וואָלטען געדאַרפֿט אַנשטרענגען אַלע אונזערע קרעפֿטען, ווי למשל אַ גיוויסע קאָלאָניזאַציע אין ארץ ישראל, דאַן וואָלטען מיר געוויס זיך געדאַרפֿט אָבזאָגען פֿון אַלע אונזערע אַנדערע פֿערלאַנגען, פֿון דער פֿערשידענהייט אין געדאַנקען, וואָס איז ביי אונז, אָפֿען אָדער בעהאַלטען; מיר וואָלטען געדאַרפֿט זיך אָבזאָגען פֿון פּאַרטייען, און מיר וואָלטען אַלע געדאַרפֿט האַנד אין האַנד געהן אין אונזער פּראַקטישער אַרבייט. פֿון אַזאַ לאַגע זענען מיר אָבער נאָך ווייט. אויף אַ לאַנגע צייט בלייבט אונז נאָך דערווייל נור די אַרבייט אין חוץ לארץ. דאָ אָבער וועט מוזען זיין אונזער ערשטע און וויכטיגסטע אַרבייט די יודישע קולטור, ד. ה. די אויפֿלעבונג פֿון דעם יודישען גייסט, די פֿערבעסערונג פֿון אונזער ערציהונג, די פֿערברייטונג פֿון דער העברעאישער שפּראַך, די פֿערשטאַרקונג פֿון אונזער ליטעראַטור. וואָס מיר זאָלען ניט טראַכטען וועגען קולטור, ווי מען זאָל ניט גרינג האַלטען דעם ווערט פֿון אונזער קולטוראַרבייט, ווערט מיט יעדען טאָג אַלץ קלאָרער, אַז די נאַציאָנאַלע קולטור איז דער עיקר פֿון אונזער אַרבייט אין חוץ לארץ. בנוגע די קולטור בעגעגענען זיך אָבער גלייך צוויי גרויסע פֿערשידענע קרעפֿטען, וועלכע קענען צו אַ הסכם ניט קומען. עס איז ניט אמת, ווען מען מיינט, אַז מען האָט ביי אונז אַ קולטורפֿריינדליכע פּאַרטיי פֿון די פֿרייע און אַ קולטורפֿיינדליכע פּאַרטיי פֿון די פֿרומע. ווי די פֿרייע אַזוי אויך די פֿרומע ווילען צוגלייך דאָס אַלצדינג, וואָס מיר האָבען דאָ אויסגערעכענט אונטער דעם וואָרט קולטור. דער חילוק איז נור דער, דאָס אונטער דיזעלבע ווערטער פֿערשטעהען ביידע צדדים פֿערשידענע זאַכען. דער פֿרייער און געבילדעטער טהייל ציוניסטען וויל געבען דעם פֿאָלק אַ אייראָפּעאישע בילדונג, אָבער, ווי עס פֿערשטעהט זיך, צוזאַמען מיט דער העברעאישער שפּראַך און יודיש־נאַציאָנאַלע געפֿיהלען; די פֿרייע ווילען פֿעראייניגען אין אונזער קולטור דעם מזרח מיט דעם מערב. זענענדיג טיעף איבערצייגט, אַז נור די פֿערבינדונג צווישען די ביידע יסודות וועט אונז מאַכען פֿאַר קרעפֿטיגע און געזונדע יודען מיט שטאַרקע נאַציאָנאַלע געפֿיהלען און מיט אַ בעוואוסטען ציעל. די פֿרומע אָבער, וואָס זענען פֿרעמד פֿון דער אייראָפּעאישער בילדונג, ווילען נור אָבפֿרישען די אַלטע מסורות, אויפֿוועקען אין פֿאָלק די איינגעשלאָפֿענע נאַציאָנאַלע געפֿיהלען, וועלכע זענען פֿערבונדען מיט דער אמונה, מיט די דינים און מנהגים און דערמיט פֿערשטאַרקען אי די אמונה, אי דעם ציוניזם. דאָס זענען צוויי פֿערשידענע וויכטיגע געדאַנקען, און צווישען זיי מוז תמיד זיין אַ מלחמה. און ווען עס ווערט נור גערעדט פֿון אַ וועלכער ס'איז קולטוראַרבייט, מוזען זיך גלייך די ביידע קרעפֿטען בעגעגענען. דער פֿרייער אַניטירט פֿאַר דעם ציוניזם און דער פֿרומער, נאָר דער ערשטער רעדט אין נאָמען פֿון פֿאָלק, פֿון נאַציאָנאַלגעפֿיהלען, פֿון דער גרויסער פֿערגאַנגענהייט און פֿון די האָפֿנונגען אויף אַ געזונדעס נאַציאָנאַלעס לעבען אין ארץ ישראל; דער פֿרומער אָבער רעדט אין נאָמען פֿון אמונה און ווייזט אויף, ווי אונזער אמונה איז פֿערבונדען מיט דעם ציוניזם, ווי דער ציוניזם וועט קרעפֿטיגען די אמונה, און ווי

פֿעליעטאָן.

וועגען קאָנקורענץ...

פֿון קאָנקורענץ, גוטע מענשען, קומט קיין גוטס נישט אַרויס.

אַז עס קאָנקורירען, למשל, תבואה־סוחרים, פֿאַלט אייך נאָר נישט איין, אַז די תבואה וועט בעסער ווערען, איהר ווייסט פֿאָראויס, אַז דער האָבער וועט ווערען גענעצט צוליעב דער וואָג, אַז אינ'ם ווייץ וועט זיין וואָס מעהר גראָשעק אָדער (לויט ווי מען איז מודיע פֿון אָרעם) פֿיין געשליפֿענע קיזעל־קערנדליך, וואָס זענען עהנליכער צו ווייץ, אַלס אַ קרומער צדיק צו אַ גלייכען „צדיק"...

און אַז מעהל־הענדלער קאָנקורירען? זייט איהר זיכער, אַז במהרה בימינו — איידער איהר וועט זיך אומקוקען, וועט זיין מעהר קאַרטאָפֿעל־מעהל ווי ווייצען־מעהל...

און וואָס האָט מען דערפֿון, אַז לאָדזיער, למשל, פֿאַבריקאַנטען אָדער ווייערע סקלאַדניקים פֿלאַמען אויף אין אַ קאָנקורענץ?

דאָס שטיק סחורה ווערט אַ קליין ביסיל שמעלער, אַ סך קירצער, דער פֿאָדעם דינער און שיטערער. דערפֿאַר געהט אַריין מעהר קראָכמאַל צום שטייפֿען...

„סוף גנב לתליה"... די צוויי דריי, וואָס האָבען שכל געהאַט אויפֿצוטהון אַ שפּיציל, און האַרץ — אויפֿצוהערען צו דער צייט, איידער עס שווימט אַרויס ווי בוימעל אויפֿ'ן וואַסער, בלייבען גבירים־אַדירים און פֿערשלאָגען דעם שלעכטען ריח מיט צדקה, מצוות און מעשים־טובים. דער רעשט פֿאַלט אַריין, אויב עס בלייבט זיי „וואַסער אויף קאַשע" אָדער חאָטש ריינע „ליינוואַנד אין קעשענע", בענטשען זיי „גומל" — אַ ניט באַנקראָטירט מען, איז מען עוקר, זיצט מען אָב אָדער מען מאַכט אין מיטען דער וואָך אין אַ טינקעלער נאַכט: בורא מאורי האש...

קאָנקורירען הערויסגעבען...

ניין! פֿון חדר טאָר מען נישט אויסזאָגען, איהר וועט אַליין זעהען...

די שאלה איז נור: ווי איז דער דין, אַז בעלי־צדקה קאָנקאָורירען?

און אַזוינע קאָנקורענצען הויבען אָן וואַקסען אויף אונזער קהל'ישען מיסט ווי די געוויסע שוואָמען!

עס איז אַ וואונדערליכע צייט.

מענשען זענען שוין נישט יוצא מיט זיך אַליין, מיט אייגענע געשעפֿטען, עס טרייבט זי, עס יאָגט זיי עפּיס צו טהון פֿאַר קהל, פֿאַר'ן כלל, פֿאַר כל ישראל.

די „חברה'שע מיקראָבען" מוזען אַרומשווימען אין וואַסער, אַרומפֿליהען אין דער לופֿט, און שלינגט זיי איין אַ יוד צי אַ יודענע אַ מיידיל אָדער אַ בחור, לויפֿען זיי אַרום און שרייען: אַרבייט, אַרבייט! קהל'שע אַרבייט!

ערשט נישט לאַנג פֿלעגען זיך מיט קהל־זאַכען בעשעפֿטיגען „דייטשען" און „משכילים", די „דייטשען" — אַלס געלד־מענשען — האָבען געטהון, די „משכילים" אַלס פֿעדער־בייסער האָבען געלויבט אָדער געשענדט, ווי וועמען, ווי אַמאָל...

אַ יודישער מענש, אַ בעל־הבית פֿלעגט זאָגען און טייטשען: „הוה קל כנשר" און פֿליה אויף אַ ליציטאַציע, „ורץ כצבי" — צו פֿערדיענען אַ קערביל... „וגבור כארי" דאָס קערביל צו האַלטען — אַ מענש מוז האָבען כאַראַקטער! פֿאַר עולם־הבא וועגען איז געוועזען: מצוות, מאיר בעל־הנס, פּרוסות פֿאַר אָרימע לייט מערב שבת לערב שבת, מעות חטין וכדומה, אָבער יעדערער פֿאַר זיך: יעדער יוד האָט זיין משפּחה, זיין געשעפֿט, זיין

די אמונה וועט קרעפטיגען אונזער פאלק. דער פרייער רעדט פון ערציהונג און דער פרומער, נאר דער ערשטער רעדט פון אייראפעאישע שולען מיט א גרויסען יודישען פראגראם. דער פרומער אבער קוקט קרום אויף די נייע מעטאדעס אין לערנען, איז נעגען די אלגעמיינע וויסענשאפטען און וויל נור די אלטע חדרים מיט פרומע מלמדים. דער פרומער און פרייער ווילען די פערשטארקונג פון דער העברעאישער ליטעראטור. פאר דעם ערשטען איז אבער די יודישע ליטעראטור נור תורה, גמרא, מדרש און אמונה־ספרים, פאר דעם אנדערען איז דערמיט געמיינט דערהויפט די השכלה־ליטעראטור. די תורה, גמרא און מדרש זענען פאר די פרייע נור גרויסע, נאציאנאל־היסטארישע ווערק, וועלכע דאס פאלק דארף קענען, ליעבען און טייער האלטען. מיט אייןווארט, ביי יעדעם איינצעלנעם פונקט בעגעגנען מיר דא צווישען די פרומע און פרייע צוויי גאנץ פערשידענע געדאנקען, וועלכע קענען ניט קומען צו א הסכם דורך א רוב דעות.

דא קען ניט זיין קיין בעשלום נאך דער צאהל פון שטימען. דער קלענערער טהייל האט דאס גלייכע רעכט ווי דער גרעסערער טהייל. ביידע זענען גלייכע קינדער פון פאלק, ביידע ליעבען דאס פאלק. און ביידע ווילען פאר איהם לעבען; ביידע פערשטעהען נור אנדערש זייער ארבייט און זייערע חובות צום פאלק. דא קען מען ניט פערלאנגען קיין פשרות, ניט פון די פרומע און ניט פון די פרייע. דערום מוז די קולטורארבייט אין ציוניזם געשידען ווערען, דאס איז אייגענטליך דער איינציגער געזונדער טעם פאר די גרינדונג פון פארטייען. די געבילדעטע דארפען מאכען א גרויסע פארטיי, וואס זאל ארבייטען פאר די יודישע קולטור אין דעם אייראפעאישען זינען פון ווארט, די פרומע דארפען זיך אבטהיילען און פעראייניגען פאר די קולטור־ארבייט אין זייער גייסט. ווען אבער אונזערע פארטייען רוקען ארויס אנדערע פראגען, ווי דאס טהוט למשל די ציוניסטישע פאלקספארטיי, האלטען מיר דאס פאר א פעהלער. מיר זעהען ניט, וואו קען ביי אונז געמאכט ווערען דער אונטערשיעד צווישען דעמאקראטען און אריסטאקראטען. דאס איז נור א שפיעל אין פאליטיק. ביי אונז אין ציוניזם זענען ניטא קיין אריסטאקראטען. קיינער וויל ניט, אז די בעוועגונג זאל געפיהרט ווערען נור פון איינצעלנע מענשען, קיינער וויל ניט, אז די בעוועגונג זאל בלייבען נור א בעוועגונג פון בעלי בתים און גבירים, אדרבא יעדער ציוניסט וויל, אז עס זאל וואס מעהר אויפגעוועקט ווערען דאס פאלק אליין. פון דעם ערשטען קאנגרעס אן ווערט שטענדיג אלעס געטהון, אז די הנהגה און די קראפט פון דער בעוועגונג זאל איבערגעהן נור צו דער גרויסע מאסע, צום פאלק. אויך בנוגע דאס ווירטשאפטליכע פראגראם זעהען מיר אין ציוניזם ניט דעם פלאץ און די מעגליכקייט פאר א פערשידענע פאליטיק און פאר פערשידענע גרויסע פראגראמען.

דער גאנצער שטאנד פון אונזער בעוועגונג ברייגנט אונז נור צו דעם איין טיעפען אונטערשיעד אין דער קולטורארבייט. ווען דאס ווערט דערווייל נאך ניט גענוג שארף אויסגעדריקט פון אונזערע פארטייען, איז עס נור דערפאר, וואס די ביידע פארטייען זענען נאך צו יונג. די פארטיי פון די פרומע האט זיך נאך ווענינער קלאר געמאכט איהר צוועק ווי די פאלקספארטיי. זי בעגעהט נור א גרויסען פעהלער, ווען זי זאגט, אז די קולטורארבייט דארף פריי געשטעלט זיין יעדער איינצעלנער אגודה. די קולטורארבייט איז צו שווער און צו וויכטיג, אז זי זאל קענען געפיהרט ווערען אהן א שום פלאן און אהן א שום ארגאניזאציע. מיט דער ארבייט פון איינצעלנע צווארפענע קרעפטען וועט פיעל ניט דערגרייכט ווערען.

ווען מיר פערלאנגען, אז די קולטורארבייט זאל געשידען ווערען אין די פארטייען, מיינען מיר אבער דערמיט ניט, אז זי דארף אין גאנצען ארויסגענומען ווערען פון די קאנגרעסען. אויף די קאנגרעסען

רבונו של עולם — אויף י ע נ ע ר וועלט וועט מען זיך צ ו ז א מ ע ן טרעפען!

און היינט — חסידים מאכען הברות!

ערשט נישט לאנג טרעף איך אזא מין בריאה, מיינעם א בעקאנטען, אפילו א שטיקיל קרוב — א ווארשאווער „בעל־הבית"...

עפּיס זעה איך, עס שטראהלט איהם דאס פנים פאר שמחה.

צי האט ער התונה געמאכט די לעצטע טאכטער?

צי האט ער בעקומען נאך איין אוהראייניקיל?

צי האט ער פערדונגען אלע דירות און קיין איינציגען ארימאן ניט, וועלכען מען זאל דארפען נאך א קווארטאל צוצאהלען, אבי פון איהם פטור צו ווערען?

און אפשר האט ער נאר געחאפט א „זכה בגורל" אויף דער יודישער לאטעריע און מען האט איהם בעצאהלט?

ניין און ניין!

א בשורה טובה דערצעהלט ער מיר!

וואס איז?

מען האט בעשטעטיגט א נייע, איין אמת בעל־בתי'שע צדקה־חברה, אהן דייטשען!

און ער האט די זכיה געהאט צו זיין מעשרה הראשונים... עס איז שוין געוועזען איין אסיפה־גדולה און מען האט איהם אויסגעקליבען נבאי־ראשון, צי נבאי שני, אפשר נור קאסירער...

און ער האט געמוזט אננעהמען, מען האט איהם גענויט... רבקה'לע (דאס ווייב) וועט אפילו פאראיבעל האבען... נאר מילא, מען מוז דאך עפּיס טהון פאר קהל...

האק איך איהם קוים איבער און פרעג:

— און געלד האט איהר שוין?

— אביסיל איז שוין דא, דעם רעשט וועט מען צוזאמענקלאפען, מיינסט טאקי, נור ד י י ט ש ע ן גיבען געלד?

— און וואס רעכענט איהר צו מאכען מיט'ן געלד?

— נייע ווארשטאטען, מלאכה צו לערנען!... ענפערט ער מיר ברייט.

— גאט איז מיט אייך! מיר האבען דאך ווארשטאטען קהל'ישע, ווארשטאטען ביי דער חברה פון יודישע פריקאשטשיקעס; פלאץ איז אין ביידע דא גענוג, וואס דארפט איהר נאך?

— ביי אונז וועט מען ארבייטען אין די היטלען!

פערשטעהסט?

און ער לויפט אוועק צו די „יאטקים", דער ניי־אויסגעקליבענער ראדימער רב איז געקומען און איז גלייך פערפאהרען צו די יאטקים...

אזוי קאנקורירען אין צדקה־זאכען „בעלי־בתים" מיט „דייטשען".

ערגיץ אנדערש קאנקורירען ווייבער מיט מענער. פארדאן! דאמען און מאמזעלען מיט העררען...

אזוי שרייבט דער „המליץ"...

אויך א נייעס! ערשט נישט לאנג האבען דאמען און מאמזעלען, אויב זיי זענען נישט געוועזען פון די רויטע, יוצא געוועזען אביסיל מיט בעל־בתיש'קייט און דעם רעשט מיט קלאטש, פלירט, מאדע־זשורנאלען מיט העכסט אינטערעסאנטע ראמאנען; און האבען מאנכע געוואלט קאנקורירען מיט די מענער, איז עס געוועזען אין אקע, סטוקולקע, פראפעראנץ און אפילו פייראאן...

היינט געהט א קאנקורענץ פון צדקה, און אויך מיט ווארשטאטען.

אין א געוויסער שטאדט (דאכט זיך: קישיניעוו) זענען פאראן ווארשטאטען, אייגענטליך אפילו — האנדווערקער־שולען, ווייל, אויסער

דאַרף אָבגעגעבען ווערען דין וחשבון פֿון דער גאַנצער קולטוראַרבייט, וואָס ווערט געטהון סיי פֿון די פֿרייע, סיי פֿון די פֿרומע. אויף די קאָנגרעסען דאַרפֿען געפֿיהרט ווערען ויכוחים איבער די בעדייטונג און ווערט פֿון פֿערשירענע קולטורפֿראַגען, עס קענען אויך אויף זיי אָנגענומען ווערען בעשליסע איבער זאַכען, וועלכע זענען וויכטיג פֿאַר ביידע צדדים, ווי צום ביישפּיעל די אונטערשטיצונג פֿון ביבליאָטהעקען, די איינריכטונג פֿון קורסען פֿאַר די העברעאישע שפּראַך, די אונטערשטיצונג פֿון שולען, וואו עס ווערט נור פֿיעל געלערנט העברעאיש, — סיי די שולען זענען געגרינדעט פֿון פֿרומע, סיי פֿון פֿרייע. אַזוינע אַרבייטען קען אויסגערעכענט ווערען אַ סך. נור פֿון אַזאַ פֿעראייניגען פֿון אונזערע קרעפֿטען און פֿון אַזאַ איינטהיילען די פּאַרטייען קענען מיר האָבען אַ געזונדע אַרבייט פֿאַר דעם ציוניזם און פֿאַר אונזער קולטור.

ל.

פּאָליטישע איבערזיכט.

די וויבאָרעס אין פֿראַנקרייך.—די פֿערהאַנדלונגען וועגען שלום.—
די עסטרייכישע דעלעגאַציע.

די וויבאָרעס אין פֿראַנקרייך צום פּאַרלאַמענט זענען פֿאָריבערגעגאַנגען שטיל און רוהיג. מיט די וויבאָרעס זענען הײנטיגעס מאָל אַלע צופֿרידען: אַלע האָבען געוואונען. די מיניסטעריעלע פּאַרטיי האָט געוואונען אַנ'ערך 40—50 נייע שטימען, און אויך די אַנטיסעמיטען און מאָנאַרכיסטען זענען אַרויס פֿון די וויבאָרעס אין אַ שטאַרקערער צאָהל ווי פֿריהער. אָנגעוואָהרען האָבען נור די מיטעלמעסיגע בעלי פּשרה'ניקעס, וואָס זענען ניט פֿלייש, ניט פֿיש און מיט וועלכע מען אינטערעסירט זיך אַם ווענינסטען. פּאַריז האָט אויסגעקליבען אַנטי-סעמיטישע דעפּוטאַטען, די פּראָווינץ האָט גענעבען דעפּוטאַטען פֿאַר דעם מיניסטעריומס צד. דאָס מיניסטעריום וועט איצט האָבען אַ שטאַרקען רוב דעות אין פּאַרלאַמענט, און מיט אַזוינע וויבאָרעס האָט פֿראַנקרייך אַרויסגעוויזען פֿאַר דער גאַנצער וועלט, אַז איהר איצטיגע רעפּובליקאַנישע אָרדנונג שטעהט זיכער און פֿעסט. די רעזולטאַטען פֿון די וויבאָרעס אין גאַנצען זענען נאָך ניט בעקאַנט, ווייל אין 177 ערטער דאַרפֿען נאָך אַמאָל איבערגעמאַכט ווערען די וויבאָרעס. אין פֿראַנקרייך אַזוי אויך ווי אין אַנדערע אייראָפּעאישע לענדער איז איינגעפֿיהרט, אַז אויסגעקליבען הייסט נור דער דעפּוטאַט, וואָס קריגט מעהר ווי אַ העלפֿט פֿון אַלע אָבגעגעבענע שטימען. עס טרעפֿט אָבער דאָס רוב, אַז אין יעדען אָרט טרעטען אַרויס מעהר ווי צוויי קאַנדידאַטען, וואָס ווילען אויסגעקליבען ווערען אין פּאַרלאַמענט. דערום טרעפֿט זיך אויך, אַז אין אַ גרויסען טהייל ערטער ווערען די שטימען צוטהיילט צווישען אַלע קאַנדידאַטען, און קיינער קריגט ניט די נויטהיגע צאָהל שטימען. אין אַזוינע ערטער ווערען דערנאָך איבערגעמאַכט די וויבאָרעס, אָבער שוין ניט צווישען אַלע קאַנדידאַטען, נאָר צווישען יענע צוויי, וואָס האָבען געקראָגען די גרעסטע צאָהל שטימען. אַזוינע ענטשיידענדע וויבאָרעס דאַרפֿען זיין אין פֿראַנקרייך דעם 2־טען יוני. לויט ווי מען זעהט נאָך די אָבגעגעבענע שטימען אויך אין די אָנגערופֿענע 177 ערטער, קען מען האָפֿען, אַז די רעגירונג וועט געווינען ווייטער נאָך מעהר שטימען. וואַלדעק רוסאָ'ס מיניסטעריום איז דורך דעם שוין געזיכערט אויך אויף ווייטער, פֿונדעסטוועגען ווייס מען ניט, אויב וואַלדעק־רוסאָ וועט וועלען בלייבען אויף זיין שטעלע. מען רעדט שטאַרק, אַז ער רעכענט זיך אָבצוזאָגען, ווייל ער האַלט זיין אַרבייט שוין פֿאַר דורכגעפֿיהרט. גענומען די הערשאַפֿט אין האַנד האָט ער צו דער שווערער דרייפֿוס־צייט, ווען פֿראַנקרייך האָט געקאָכט פֿון אונאָרדענונגען. די רעפּובליק איז געווען אין געפֿאַהר, דער חיל און דער המון האָבען געהערשט אין לאַנד, די

מלאָכה לערנט מען נאָך אַנדערע זאַכען, און — פֿאַר אָרימע יודישע מיידליך.

די שולע איז גוט בעשטעלט:

יעהרליכע הכנסות ביז 10 טויזענד רובל...

40 טויזענד רובל האָט אַ נגיר נעשענקט אויפֿצושטעלען אַ הויז.

פּלאַץ איז דאָ גענוג, פֿאַר 500 מיידליך!

„מיין ליעבכען, וואָס ווילסט דו נ אָ ך מעהר?"

האָט אָבער די שולע אַ חסרון — זי איז אין די הענד ביי מענער; די ווייבער ווילען אויך עפּיס טהון!

מאַכען זיי נייע וואַרשטאַטען!...

און אויך פֿאַר מיידליך, און דיזעלבע מלאָכות און דיזעלבע למודים אויסער מלאכות...

ווייבער זענען געוואָהנט צו בעל־בתי׳שקייט, צו קליינגעלד, צו קליינע הוצאה והכנסה, — קלויבען זיי און קלויבען שוין אַ יאָהר וועקס און האָבען שוין צוזאַמענגעקלאַפּט אַ קערביל אכצעהן הונדערט...

דאָס איז קרן־קימת — איין א י י ז ע ר ן קאַפּיטאַל!

די שולע וועט זיין פֿאַר 70 מיידליך (צוזאַמען מיט יענע שולע וועט זיין ג ע נ ו ג — 570!).

און וואו וועט מען נעהמען געלד צו פֿיהרען די שולע?

אַ דאַגה?! מען וועט מאַכען טהיי־קרענצליך (מיט און אָהן טענץ) אוועגדע, האַלבע און גאַנצע בעלער, קאָנצערטען, לאָטעריען — וואָס דאָס ווייבערישע האַרץ וועט גליסטען!

אַזוי קאָנקורירען ווייבער מיט מענער!

און אין דער איינענער שטאָדט קאָנקורירען צוויי גבירים אויך!

אַ יוד אַ נגיר, וואָס זוכט אביסיל כבוד אויף דער וועלט, און אסך „עולם־הבא" אויף יענער וועלט, האָט געעפֿענט אויף זיין אייגענעם חשבון אַ ישיבה...

תּורה איז פֿאָרט די בעסטע סחורה.

האָט זיך אין איהם מקנא געווען אַ צווייטער נגיר און, אין דער איינענער שטאָדט, געעפֿענט נאָך אַ ישיבה... אויך אויף זיין אייגענעם חשבון!

ביידע זענען מענער, דיזעלבע תּורה, פּלאַץ אין דער ערשטע ישיבה פֿעהלט נישט — נאָך אַ באַנק, נאָך אַ טיש! אַלאָ וואָס?

יעדער נגיר וויל זיין ישיבה, זיין בעזונדער מצוה... און אָפֿשר וויל יעדער האָבען זיין מענש — זיין ראש־ישיבה!

„באַדיי, זאָגט מען, אַ שטיין, אבי אַליין".

נאָר דאָ זענען וועניגסטענס ביידע אַנשטאַלטען גלייך גוט בעשטעלט:

ביידע גבירים האָבען ברייטע פּלייצעס, און — לאָמיר האָפֿען — ביז הונדערט און צוואַנציג יאָהר!

וואָס וועט אַרויס פֿון די קאָנקורענצען?

אַ שאַרפֿערע קאָנקורענץ צווישען בעלי־מלאָכות און כּלי־קדש...

וואָס וועט אַרויס פֿון דער קאָנקורענץ צווישען בעלי־מלאָכות?

ביי שניידער — טאַנדעט מיט שבת־שטעך; ביי שוסטער — פֿושעריי מיט פּאַפּירענע זאָהלען... ביי רימאַרעס: — גראַז פֿאַר פֿערד'ס־האָר, קלאָקעס פֿאַר וואַלד־גראַז... וכדומה...

עטליכע יורענעס וועלען מפּיל זיין פֿאַר שרעק, אַז דאָס מעביל פֿון סטאָלארים וועט אָנהויבען ביי נאַכט צו קנאַקען און צו שיסען ווי פֿון האַרמאַטען...

בעקער — וועלען „באַקען ביינעל און עסען ער־ד" און דערנלייבען...

גלחים האָבען אָנגעהויבען אויסברייטען זייערע פֿליגלען צו פֿערשטעלען דעם שיין פֿון דער פֿרייהייט און ליכטיגקייט, מיט וועלכע פֿראַנקרייך האָט אַ לאַנגע צייט נאָך אַנאַנד געשטאַלצירט. די יורשים פֿון די פֿריהערדיגע פֿראַנצויזישע מלכים האָבען אָנגעהויבען ארויסצוקוקען פֿון דערווייטענס, צי איז אפשר שוין ניט געקומען די צייט אַוועקצושטעלען אין פֿראַנקרייך צוריק דעם קעניגליכען אָדער קייזערליכען טראָהן ווי אין די פֿריהערדיגע צייטען. וואַלדעק־רוסא האָט זיך גענומען מיט זיין גאַנצער קראַפֿט מלחמה צו האַלטען געגען אַלע אָפֿענע און בעהאַלטענע שונאים פֿון דער רעפּובליק. ער האָט איינגעשטילט דאָס לאַנד פֿון דעם דרייפֿוס־משפּט, ער האָט צוגענומען די מאַכט פֿון די גלחים, מבטל געווען זייערע חברות און זיי אַוועקגעשטעלט אונטער די השגחה פֿון דער רעגירונג. ער האָט דורך זיין שטרענגע און גערעכטע הנהגה אויסגעשלאָסען יעדע פּאָליטיק פֿון חיל, ער האָט בעשטראָפֿט און אַרויסגעטריבען אַלע געפֿעהרליכע רעדעלפֿיהרער, וואָס האָבען זיך אונטערגענראָבען אונטער דער איצטיגער רעפּובליקאַנישער אָרדנונג. איצט האָט דאָס פֿאָלק דורך די וויבאַרעס אַרויסגעוויזען, אַז עס האַלט טריי מיט דעם מיניסטעריום און מיט דער רעפּובליק. די אָרדנונג איז געזיכערט. זיין צוועק האָט וואַלדעק־רוסא ערפֿילט. צו וואָס זשע זאָל ער ווייטער בלייבען? וואַלדעק־רוסא איז ניט דער מענש, וואָס יאָגט זיך נאָך כבוד. ער האָט זיין אַרבייט געענדיגט און איצט וויל ער ווערען צוריק אַ געוועהנליכער פֿראַנצויזישער בירגער גלייך מיט אַלע אַנדערע. אויב וואַלדעק רוסא וועט זיך איצט אָבזאָגען, וועט דאָס זיין דאָס ערשטע מאָל אין דער געשיכטע פֿון דער פֿראַנצויזישער רעפּובליק, אַז אַ מיניסטעריום זאָגט זיך אָב פֿון זיין שטעלע ניט דערפֿאַר, וואָס ער איז גענויט געוואָרען דערצו פֿון פּאַרלאַמענט, נאָר פּשוט דערפֿאַר, וואָס ער איז שוין זאַט געוואָרען פֿון אַ לאַנגער הערשאַפֿט, דען אַזוי לאַנג ווי וואַלדעק־רוסא איז מיניסטער, איז נאָך קיינעם ביז איצט אין פֿראַנקרייך ניט בעשערט געווען.

די פֿערהאַנדלונגען וועגען שלום, וואָס ווערען געפֿיהרט צווישען ענגלאַנד און טראַנסוואַל, זענען נאָך אַלץ ניט געקומען צו קיין סוף. די בויערשע פֿיהרער פֿאַהרען אַרום איבער פֿערשידענע טהיילען פֿון טראַנסוואַל און אָראַניען, רופֿען צונויף אַסיפֿות און בעקלערען די פֿראַגע וועגען שלום. דער גרעסטער טהייל פֿון פֿאָלק איז שוין איצט פֿאַר שלום, מען פֿיהלט זיך צו שטאַרק אויסגעמאַטערט פֿון דער לאַנגער און שווערער מלחמה, פֿון וועלכער מען זעהט קיין גוטס ניט אַרויס. די בויערען ווילען נור פּועל'ן, אַז עס זאָל זיי חאָטש איבערגעלאָזט ווערען אַ שאָטען פֿון זעלבסטשטענדיגקייט, אַז אין זייער אינערן לעבען זאָלען זיי אַליין זיין די בעלי בתים איבער זייער לאַנד. ווייטער פֿערלאַנגען זיי, אַז די ענגלענדער זאָלען אויפֿבויען צוריק די פֿערברענטע בויערשע דערפֿער. דער בויערשער פּרעזידענט קריוגער אָבער זאָגט, אַז צום שלום איז נאָך גאַנץ ווייט, ווייל די בויערען וועלען זיך פֿון זייער זעלבסטשטענדיגקייט ניט אָבזאָגען. דאָסזעלבע האָט אויך איצט געזאָגט איין בעריהמטער ענגלישער לאָרד, וועלכען דער קעניג האָט געשיקט אין אַ בעזונדער שליחות קיין אַפֿריקאַ. וואו איז דער אמת? אונז שיינט אָבער, אַז דער שלום איז דאָך שוין ניט ווייט און אַז די בויערען וועלען אין גיכען דאָך שוין זיך אונטערגעבען.

עסטרייך איז איצט פֿיעל פֿערטהון מיט דער פֿראַגע וועגען אַ נעהנטערער פֿערבינדונג מיט אונגאַרן בנוגע דעם האַנדעל מיט אויסלאַנד, כדי צו דערגרייכען בעסערע תנאים אין דעם האַנדעלסקאָנטראַקט מיט דייטשלאַנד ווי אויך מיט אַנדערע מלוכות, ווייל עסטרייך נעהן אין איהר האַנדעלספּאָליטיק האַנד אין האַנד מיט אונגאַרן. עסטרייך און אונגאַרן זענען, נאָך די עיקר נעזעצען, וועלכע זענען

אפשר וואָלט גלייכער געווען, די וואַרשויער בעל־בתים זאָלען זאָרגען נישט פֿאַר לערנען אין די היטעליך אין נייע וואַרשטאַטען, נאָר די שילער זאָלען אַרומגעהען אין גאַנצע שטיוועל און די אַלטע וואַרשטאַטען? קעפּ פֿערקיהלט מען נישט אַזוי געשווינד און די צאָהל פֿון שווינדזיכטיגע אין די אַלטע וואַרשטאַטען, זאָגט מען, איז גרויס, זעהר גרויס, ווארום באָרוויסע פֿיס פֿערקיהלען זיך לייכט...

אפשר וואָלט ניצליכער געווען, די קישעניעווער דאַמען זאָלען, אַנשטאָט אַ נייע שולע, בעסער גרינדען אַ חברה צו פֿערזאָרגען די, וואָס ענדיגען די אַלטע, מיט כּלים צו דער אַרבייט, מיט וואַרשטאַטען, אומזיסט, האַלב־אומזיסט, אין קרן, אויף אויסצאָהלען, — זיי זאָלען נישט אַרומגעהן שלינג־און־שלאָנג מיט ליידיגע הענד און מיט דער מלאכה אין בויך? אין אַזאַ חברה קען דאָך אויך זיין ווייבערשער כּבוד פֿאַר אַ גאַנצע שטאָדט צו פֿערטהיילען?

און אָפּשר וואָלט נאָך גלייכער געווען, אַז די וואַרשויער בעלי־בתים, אַזוי ווי די קישיניעווער דאַמען, זאָלען בעסער בענוצען דאָס געלט, וואָס זיי זאַמלען, אויפֿצוהעלפֿען די בעלי־מלאכות (זכרים צי נקבות) פֿון די אַלטע וואַרשטאַטען פֿון די אַלטע שולען, זיי זאָלען קענען אַרויס פֿון דער ענגשאַפֿט, וואו מען שטיקט זיך אין דער פֿינסטער, איינער פֿרעסט דעם צווייטען און ביידע געהען אויס פֿאַר הונגער, זיי זאָלען בעסער אַרויס אויף דער פֿרייער, ליכטיגער שיין, וואו די אַרבייט האָט נאָך אַ ווערט און דער מענש אויך?

נאָר — רעד מיט קאָנקורענטען! עס איז לייכטער אַבצושטעלען אַ צוהיצטען ווילדען אָקס, איידער אַ יודישען קאָנקורענט!

און וואָס וועט אַרויס פֿון דער גביר'ישער ישיבה־קאָנקורענץ? אַסך פֿון די ישיבה־בחורים וועלען געחאַפּט ווערען מיט טרפֿה־פּסול'ען אין די ביזעס קעשענעס, און מען וועט זיי מיט „דוואָרניקעס" אַריינשלעפּען אין ישיבה אַריין אָבשמייסען מיט ברענענדיגע ווייטער, פּדי להמית, און די פּנרים אַרויסוואַרפֿען...

אַסך וועלען אַליין אַנטלויפֿען...

נאָר די, וואָס וועלען בלייבען, וועלען אויך גענוג זיין, עס זאָלען אויף יעדער יודישער קהלה זיך אַראָבלאָזען צו צוויי אָדלער — צו צוויי רבנים מיט אַמאָל...

אַ חוץ „קאַזיאָנגע"!

און אַז צוויי רבנים (לְכָל הַפָּחוֹת!) פֿאַלען אַראָב אויף קהלה, וואָס ווערט דערפֿון?

פּעטש און מסירות!

אַ האַלב שטעדטיל וועט בלייבען אָהן גט, אַביסיל וועט מען איינזעצען, אַביסיל פֿערשיקען. —

אַ מאַסע וועלען ווערען בְּדִיל־הַדַּל...

דערנאָך וועט מען איינזעהען, אַז עס איז אַ שטיקיל חלול השם און — מאַכען שלום.

ביידע רבנים מיט די ווייבער מיט די קינדער און קינדס־קינדער וועלען בלייבען און טהיילען זיך מיט קליינעם שבירות און ביידע וועלען שטאַרבען פֿאַר הונגער אָדער לעבען פֿון חנופֿה, הכשרים, וכדומה...

און די צדקה קאָנקורענץ ברענט אַלץ שאַרפֿער און שאַרפֿער.

אין לובען (פּאָלטאַווער גובערניע) האָבען (ווי עס שרייבט אונז אַ ויכערער מענש) אונזערע ציוניסטען ערוואָרבען (אַ שטיקיל דייטש, דעריבער שרייבט ער חול־המועד) די גאַנצע סימפּאַטיע פֿון שטאָדט דערמיט, וואָס זיי האָבען פֿאַר פּסח געעפֿענט אַ „פּאָדראַד" צו באַקען מצות

אננענומען געוואָרען אין 1867־סטען יאָהר, צוויי פערבונדענע מלוכות מיט אייגענע פאַרלאַמענטען, נאָר מיט איין קייזערליך קעניגליכער פאַמיליע. יעדע פון דיביידע פעראייניגטע מלוכות איז ביי זיך אין לאַנד גאַנץ זעלבסטשטענדיג, נאָר די ענינים פון פּאָליטיק, פון חיל און פלאָט זענען געפיהרט בשותפות. דערום זענען פאַר די דאָזיגע ענינים ווי אויך פאַר די פינאַנסען אויף די שותפי׳שע ענינים פאַרהאַן בעזונדערע מיניסטאָרען, וועלכע זענען פעראַנטוואָרטליך אי פאַר דעם פאַרלאַמענט פון עסטרייך, אי פאַר דעם פאַרלאַמענט פון אונגאַרן. יעדעס יאָהר קלויבט אויס יעדער פון די ביידע פאַרלאַמענטען צו 60 דעלעגאַטען, וועלכע קומען זיך צונויף אמאל אין וויען, אמאָל אין בודאַפּעסט, כדי צוזאַמען זיך צו בעראַטהען איבער די ענינים פון די ביידע העלפטען פון עסטרייך־אונגאַרן. אזא דעלעגאַציע איז איצט צוזאַמענגעקומען אין וויען און פערנעמט זיך מיט דער פראַגע, ווי אויסצואַרבייטען איין גלייכע און שותפי׳שע שטה פון אבצאָהלונגען אויף אויסלענדישע סחורות. אין עסטרייך וויל מען דורך דעם שטאַרקער צוזאַמענבינדען ביידע מלוכות, כדי מען זאָל קענען זיך אויסדינגען בעסערע תנאים מיט דעם האנדעל אין אויסלאַנד. נאָר אין אונגאַרן האָט מען וועגען דעם איין אַנדער מיינונג, און עס איז דערום א גרויסער ספק, אויב פון די איצטיגע אסיפות אין דער דעלעגאַציע וועט וואָס עס איז אַרויסקומען. אַדרבא, מען האָט נאָך מורא, אַז די טאַריפען־פערבינדונג, וואָס איז ביז איצט געווען צווישען עסטרייך און אונגאַרן, זאָל מעהר ניט ערנייערט ווערען, און אַז די אָבגעזונדערטקייט פון די ביידע העלפטען פון עסטרייך־אונגארן זאָל נאָך שטאַרקער ווערען.

י. ל.

ד״ר. זינגער איבער די יודען אין אמעריקא.

אַז מען געהט ניט אין אַמעריקא מיט׳ן קאָפּ אַראָב און מיט די פיס אַרויף, ווי עס איז אין דער וועלט אַמאָל פעסט אנגענומען געוועזען, גלויבט שוין היינט אַפילו יענער מלמד, וואָס האָט מורא געהאַט צו פאָהרען קיין אַמעריקא, דאָרט אָבנעהמען אַ ירושה פון א הונדערט מיליאָן קערבליך, ער זאָל אויף דער עלטער ניט דאַרפען ווערען אַ קינצענמאַכער און געהן דאָרט אין „אַמעריקא" מיט די פיס אַרויף און מיט׳ן קאָפּ אַראָב. אָבער אַז מען קאָן אין אַמעריקא אויך א יוד בלייבען און זיין אַ יוד אין דעם ריינסטען און שענסטען זינען פון דעם וואָרט, גלויבען נאָך היינט ניט ביי אונז פיעל פאָלקס־פער־זאָרגער, און די זענען זיך אָפט שטאַרק מצער איבער יעדען יודען, וואָס עמיגרירט אַהין, גלייך ווי יעדער יוד, וואָס בלייבט אין אמעריקא, ווערט פערלאָרען און אויסגעמעקט פון יודישען פאָלק. צי זענען אַזעלכע פאָלקס־פערזאָרגער גערעכט מיט זייער צער, דאָס הייסט: צי פערלירט טאַקי דאס יודענטהום דורך די עמיגראַציאָן אונטער יודען קיין אמעריקא, — דערויף ענטפערט אונז ד״ר איזידאָר זינגער, דער ענערגישער אונטערנעהמער און רעדאַקטאָר פון דער בעקאַנטער ענגליש־יודישער ענציקלאַפעדיע, אין זיין זעהר אינטערעסאַנטען אַרטיקעל, וועלכער דרוקט זיך אין פאַרטזעטצונגען אין „המליץ" און איז אין גאַנ־צען אָבגעדרוקט (אין בוך פאר מאַרץ מאָנאַט) אין „וואסחאָד".

„צוטרעטענדיג אין פאַריז, — דערצעהלט ד״ר זינגער, — אין יאָהר 1891 צו דער אַרבייט פון אַרויסגעבען אַ יודישע ענציקלאָפּע־דיע, און צוליעב דעם אויך צו גרינדען איין אַרט סנהדרין פון 72 געלעהרטע יודען, די פאָרשטעהער פון די יודישע קהלות, האָב איך און אַזוי אויך די אַרומיגע נעבען מיר געהאַט זעהר א׳נ׳אבערפלעכ־ליכע פאָרשטעלונג פון די אַמעריקאַנער יודען. די איינציגע פאָרשטע־

פאר אָרימע לייט... אין „פאדראד" האָבען געאַרבייט, מיט גרויס אחדות, גאַנצע צעהן טאָג דורכאיינאַנד אַלע גבירי׳שע קינדער צוזאַמען מיט די אָרימע לייט און אויסגעבאַקען הונדערט־צוויי־און־צוואַנציג פוד מצה פאַר אַכט־און־זעכציג פאַמיליען!

די שמחה איז אין לְשַער!

אין דווינסק (לויט מען שרייבט) האָבען „די פינף ציוניסטישע דאַמען־פעראיינען, וועלכע זענען נאָך יונג (געוויס די דאַמען) און שוואַך (געוויס די פעראַיינע) אין דער אָרגאַניזאַציע (?) דאָך „אוספיעיט" צו גרינדען אַ נייע צדקה־חברה מיט׳ן נאָמען „לחם אביונים"... און — במשך פון צוויי מאָנאַטען האָבען זיי פערטהיילט גאַנצע 53 רובעל מיט 70 קאָפּ. — און פאַר פסח יעדען אָוועגד (און ביי טאָג?) פון 9 אַ זייגער פאַרנאַכט ביז 2 און 3 פאַר טאָג... האָבען יונגע מענער צוזאַמען מיט די דאַמען־פעראיינען געאַרבייט פאַר אָרימע לייט ביי די מצות!

די אַנשטענדיגסטע האָבען געקנעטען, געוואַלגערט, גערעדעלט, געזעצט און — געבאַקען!

האָט איהר שוין קאָנקורענץ צווישען בעלי־צדקה און מצה־רעדליך, מצה־זעצער, מצה־קנעטער...

צי וואָלט נישט גלייכער געוועזען, די אַנשטענדיגע מענער און דאַמען אין דווינסק, ווי אויך די נבירי׳שע קינדער אין לובען, ווי אויך די סימ־פאטישע ציוניסטען פון שאר מקומות, זאָלען זיך אויסקויפען מיט צדקה־געלד פון דער אַרבייט ווי אַנדערע פון תעניתים?

עס וואָלט בעסער געוועזען פאַר אַלע צדדים!

[1] די ציוניסטען וואָלטען געקאָנט עפּיס וויכטיגערס טהון, ווי שטעהען ביי די „מיירים"...

[2] די מצות וואָלטען פון פשוט׳ע שוואַרצע גראָבע, שווערע הענד אַרויס שענער, דינער און לייכטער...

[3] זיי וואָלטען זיך געשווינדער געבאַקען, אָהן פלירט, אָהן דברים בטלים צווישען מענער און דאַמען, און על פי שלחן ערוך, וואָס געשווינדער — איז כשר׳ער...

[4] מעהר אָרימע הענד וואָלטען געהאַט אַרבייט און מעהר אָרימע מיילער צו עסען לכבוד יום טוב...

עס וואָלט אָבער קיין קאָנקורענץ נישט געווען!

בכל תפוצות ישראל געהען ביי נאַכט אַרום נאַכט־וועכטער און רופען: היט אייך פאַר פייער, היט אייך פאַר פייער, און עס איז אַ ברכה לבטלה...

וואו עס איז קאָנקורענץ, מוזען זיין שרפות...

עס איז אָבער אַ מנהג פון קדמונים, אויב קענט איהר אליין דעם מנהג נישט מבטל זיין און אומזיסט צאָהלען זענט איהר געוואָהנט, וויל איך אייך איין עצה געבען: פועל׳ט, אַז די נאַכט־וועכטער זאָלען צוגעבען: און פאַר קאָנקורענץ!

טאָמער שלאָפט אַ יוד צי אַ יודענע נישט ביי נאַכט, די חברה׳שע־מיקראָבען בייסען, בייזע חלומות דריקען, און זיי חאפען זיך אויף עפּיס נאַכצוטהון לטובת הכלל, צו אַרבייטען פאַר אָרים־קהל, פאַר דאָס אָרימע פאָלק וכדומה, זאָלען זיי זיך נישט איילען, נור איבערקלערען, טאָמער איז פאַרהאַן עפּיס אַנדער׳ש ס, עפּיס נייעס צו טהון און נישט קריכען די אַלטע צדקות אין וועג אַריין...

לעבט און לאָזט לעבען. —

דער ל״ק פון רעדאַקציע.

הער פון די „יאנקי יודען", אויף וועלכע איך האב נערעכענט, דאס זיי וועלען קאנען אנטהייל נעהמען אין דעם געלעהרטען סנהדרין, צו שאפען מיין ענציקלאפעדיע, זענען געוועזען די פראפעסארען, וואס זענען דאן אויך אין אייראפא בעקאנט געווען, מאררים יאסטראָוו, ריטשארד גאטהייל, און דער נויארקער געלעהרטער ראבבינער אלעקסאנדער קאהוט, דער הערויסגעבער פון דעם ערוך. אבער אין די לעצטע עטליכע יאהר זינט מיר האבען זיך אנגעהויבען מעהר צו אינטערעסירען מיט אמעריקא איבערהויפט און מיט דעם יונגען צווייג פון יהודה אין בעזאנדערען, זענען יעדען געלעהרטען יודען אין פאריז, בערלין, וויען און ווארשוי גוט בעקאנט געווארען די בעריהמטע נעמען פון קירא און פעליקס אדלער, עמיל ג. הירש, מארק יאסטראוו, קויפמאנן, קאלער, פ. דע סאלא מענדעס א.ז.וו. און אזוי רעכענט ד"ר זיננער אויס נאך א שענע פאר צעהנדליג נעמען פון בעריהמטע יודישע געלעהרטע אין אמעריקא, ווי אויך פיעל יודישע נעמען, וואס האבען זיך בעריהמט געמאכט אין פאליטישען, עקאנאמישען און פינאנציעלען זינען, ווי צ. ב. יעקב שיף, וועלכער רעכענט זיך פאר דעם אמעריקאנער ראטשילד, לעאנהארט לעוויסאן, דניאל גוגנעהיים, הענרי רייס, עמנואל לעהמאן, לואי שטערן, די ברידער שטרויס, מאיר און קירא זולצבערגער, און נאך פיעל אנדערע.

און דאס זענען אלץ נעמען ניט נור בעריהמטע דורך זייער רייכקייט און פערדינסטען אין פאליטישען זינען, נאר אויך בעריהמטע אלס אמת הייסע יודען מיט זייערע מעשים טובים, וואס זיי טהוען אין גרויסען מאס, רעכט אמעריקאניש פאר זייער ברודער יודען און פאר זייער פאלק, אויף וועלכעס זיי זענען שטאלץ.

אמת, די מעהרסטען פון זיי זענען עמיגרירטע יודען פון אייראפא, ווער אבער ווייסט עס ניט, אז דאסזעלבע פערזייעטע קערענדיל, וואס שפראצט און וואקסט אזוי שוואך און עלענד אויף א זאמדיגען ערד, וואקסט און נעדייהט צעהנפאך מיט אלער לעבענסקראפט אויף א פעטען גרונט!

דיזעלבע בעריהמטע מענער בלייבענדיג אין אייראפא, וואלטען זיכער ניט נעקומען צו דער מדרגה, אויף וועלכער זיי שטעהען איצט. יעדענפאלס, וואלטען זיי פאר דאס יודישע פאלק דאס ניט געוועזען, וואס זיי זענען היינט.

שוין דאס אליין, אז אין אמעריקא האט געקאנט צו שטאנד קומען אזא גרויסארטיגע אונטערנעהמונג, ווי דאס שאפען און ארויסגעבען א יודישע ענציקלאפעדיע, וואס איהרע קאסטען דערגרייכען גאנצע מיליאנען, און וועלכע איז פערצירט מיט די רייכסטע און פאלקאמענסטע אילוסטראציאנען, פון וועלכע מיר האבען דא אין אייראפא ניט געקאנט חלומ'ן אפילו, ווייזט שוין גענוג, ווי דער אמעריקאנער יונגער גרונט איז פעהיג צו בעלעבען דאס יודענטהום און איהם צו געבען נייע און פרישע כחות.

מיט צעהן צוועלף יאהר צוריק, ווען דער פערשטארבענער פראפעסאר שאפירא האט ארויסגערעדט זיין פראיעקט וועגען גרינדען א יודישע אוניווערזיטעט, האט מען אין אנהויב אויף איהם געקוקט ווי אויף א פאנטאזיאר. זינט עס האט זיך אבער געשטארקט די ציוניסטישע בעוועגונג, הערט מען שוין איצט גאנץ אפט רעדענדיג וועגען א יודישע אוניווערזיטעט, נאר גלויבען, אז מיר וועלען ווירקליך אין גיכען אזא אוניווערזיטעט האבען, גלויבט כמעט קיינער ניט. דערוויל איז דאס ביי אונז א הלכתא למשיחא, נור א ענין צו רעדען און צו שרייבען. אמעריקא אבער רעדט ניט פיעל, מאכט קיין געשרייען, נאר גאנץ שטיל האבען זיך צוזאמענגעטראפען, — דערצעהלט ד"ר זיננער, — דריי יודישע נבירים און ליעבהאבער פון יודישער וויסענשאפט: יעקב שיף, לעאנהארט לעוויסאן און דניאל גוגנעהיים, און דער ערשטער האט אוועקגעלעגט זיין נדבה הונדערט טויזענד דאלאר, די אנדערע צוויי צו פופציג טויזענד דאלאר, אויף איבערמאכען די עקזיסטירענדע יודישע ראבינער-שולע פאר א העכערע שולע פאר יודישע וויסענשאפט, פאר איין ארט יודישע אוניווערזיטעט. ה' יעקב שיף האט אויסערדעם זיך נאך אויסגערופען אויסצובויען אויף זיין חשבון א פראכטפאלען טעמפעל פאר דעם צוועק, דאס הייסט, אויסצובויען די שולע, זי זאל זיין א ציהרונג ווי עס פאסט פאר אמעריקא. געזאגט און געטהון, דער טעמפעל פאר יודישע וויסענשאפט בויט זיך שוין, דערצעהלט ד"ר זיננער, און וועט האבען אין גיכען א פאנד קאפיטאל פון ניט ווענינער ווי א מיליאן דאלאר, ער זאל מיט זיין עקזיסטענץ בעזארגט זיין.

קאנען מיר אונז אזוינס פארשטעלען אויך פון ערגיץ א דריי פיער יודישע נבירים דא אין אייראפא?... און ניט מיט דעם אליין זענען די אמעריקאנישע יודען מחייב זייערע ברידער מיליאנערען דא ביי אונז, נאר נאך מעהר מעגען זיך אונזערע אייראפעאישע רייכע יודען שעמען מיט דעם, וואס ד"ר זיננער דערצעהלט אין דעם ארטיקעל ווי פארביינעהענד.

„דעם 30-טען יאנואר איז געוועזען די יעהרליכע אסיפה פון דער יודיש-אמעריקאנער היסטארישער געזעלשאפט. די דאזיגע געזעלשאפט עקזיסטירט שוין 10 יאהר, און איהר צוועק איז, צו זאמלען מאטעריאל פאר די געשיכטע פון יודען אין אמעריקא. דאס וועטער אין יענעם טאג איז זעהר שלעכט געוועזען, און די רעפעראטען, ווי דער שטיינער איז אין א היסטארישער געזעלשאפט, האבען געהאט א שטרענג געלעהרטען כאראקטער און האבען געקענט נור זיין וועניג אינטערעסאנט פאר דאס געוועהנליכע פובליקום, פונדעסטוועגען איז געקומען יעקב שיף, וואס זיין פערמעגען איז ניט ווענינער ווי הונדערט מיליאן, זיך אוועקגעזעטצט אין א ווינקעל זאל; נעבען איהם האט פלאץ גענומען אסקאר שטרויס, וועלכער איז צוויי מאל אמעריקאנער געזאנדטער געוועזען ביים טערקישען הויף און וועלכער איז דורך זיינע פאליטישע פערדינסטען וועלטבעריהמט, און מיט זיי אויך אנדערע האכגעשטעלטע פערזאנען, און האבען אויסגעהערט און אנטהייל גענומען אין אלע ויכוחים, ווי געוועהנליכע חברים פון דער געזעלשאפט און אזוי קומען זיי און געהען שטענדיג אוועק אהן שיק, אהן גאוה, דריקען די הענד די ארעמע ליטעראטען און שרייבער, וואס זענען גלייכע מיטגליעדער מיט זיי אין דער געזעלשאפט און ווייזען נאך ארויס זייער גליק, וואס זיי קענען בעהילפיג זיין די יודישע יונגע לייט, וועלכע האבען דאס שטודירען די יודישע געשיכטע געמאכט צום צוועק פון זייער לעבען".

איבערגעבען אלע ידיעות, וואס דערפרעהען א אמת יודיש הארץ, פון וועלכע עס רעדט ד"ר זיננער אין זיין ארטיקעל, איז צו ענג דא פאר אונז דער פלאץ. מען ברויך דעם ארטיקעל אין גאנצען לעזען, אום זיך צו מאכען א גאנצען בעגריף וועגען דעם, וואס מיר קאנען ערווארטען פון יודישע יונגע כחות אין אמעריקא. מיר ווילען נור אפאר ווערטער זאגען וועגען דעם ד"ר זיננער זעלבסט.

ד"ר זיננער איז פעסט איבערציינט, אַז די יודען־פראַגע וועט קענען ריכטיג און אויף דעם געווינשטען אופן ענטשידען ווערען נור דאַן, ווען די יודישע וויסענשאַפט וועט ניט זיין מעהר ווי איצט איין אונבעקאַנטע וויסענשאַפט פאַר ניט־יודען. צוליעב דעם טאַקי האָט ער אונטערנומען די ריזענאַרבייט און האָט געשאַפען די יודישע ענגלישע ענציקלאָפעדיע. ער וויל צוליעב יודען די יודישע וויסענשאַפט בעקאַנט מאַכען צווישען ניט־יודען. ער גלויבט און האָפט, אַז דיזעלבע וויסענשאַפט מוז און וועט אַמאָל איין אַלגעמיינע וויסענשאַפט ווערען. מען וועט זי לערנען אין אַלע אוניווערזיטעטען, און דאַן ווען אַלע וועלען זיך ריכטיג בעקענען מיט דעם ריינעם אידעאַל פון אונזער רעליגיאָן, ווען מען וועט בעקאַנט ווערען מיט דער יודישער אַלטער און נייער ליטעראַטור, מיט אונזער געשיכטע און אונזער לעבען, דאַן וועט מען אונז געבען דעם פערדינטען פלאַץ אַלס נאַציאָן צווישען אַלע נאַציאָנען!

דעריבער ראטה ד"ר זיננער אונזערע רייכע לייט, זיי זאָלען דערווייל האָטש די יודישע ענציקלאָפעדיע פערטהיילען אין אַלע אוניווערזיטעטען און גימנאַזיומס, אין אַלע פאָלקס־ביבליאָטהעקען און צווישען אַלע ניט־יודישע געלעהרטע. ער געפינט עס נויטהיגער ווי צו געבען גרויסע סומען געלד אויף יודישע קראַנקענהייזער וכדומה. מיר וויסען ניט צי וועט אַזאַ מיטעל ווירקליך בריינגען דאָס נוטס, וואָס ד"ר זיננער ווינשט און זאָגט צו. מיר קענען נור אָנווייזען, אַז אונזער יודישע גאַנצע געשיכטע קען כמעט ניט אָנרופען איין יודישען צורר און שונא, וואָס ער איז ווירקליך בעקאַנט און געלערנט געוועזען אין יודישער ליטעראַטור, בעת דיזעלבע געשיכטע דערצעהלט פון הונדערטער ניט־יודען, וואָס האָבען זיך אָנגענומען פאַר יודען און כמעט דאָס לעבען געלעגט פאַר זיי, נור אַ דאַנק דעם, וואָס זיי האָבען גרינדליך אויסשטודירט די יודישע ליטעראַטור און געשיכטע און בעקאַנט געוועזען מיט׳ן יודישען לעבען און אידעאַלען. דאָס וואָס ניט־יודען קענען אונזער געשיכטע און אונזער ליטעראַטור ניט, דאָס שאַדעט אונז אפשר ניט ווענינער ווי אונזער אייגענע אונוויסענשאַפט. יעדענפאַלס ברויכען אונזערע פאָלקס־פערזאָרגער אויך דאָס אין זינען האָבען!

אויך פון דער ציוניסטישער בעוועגונג אין אַמעריקא, רעדט ד"ר זיננער אין דעם אַרטיקעל און ער לעגט אויף די אַמעריקאַנער ציוניסטען מעהר האָפנונג ווי אויף די פון אייראָפּא. מיר גיבען דאָ איבער זיינע לעצטע עטליכע ווערטער, מיט וועלכע ער ווענדעט זיך צו אונזערע פאָרשטעהער פון דער ציוניסטישער בעוועגונג.

„און אויב די ציוניסטישע אידעע איז אין די לעצטע פאַר יאָהר אַזוי שטאַרק געוואָרען אין אייראָפּא, זי זאָל קאָנען אַריבערטראָגען די שאַרפע קאַלטע ים־לופט, ברויכען די ביידע העלדען, הערצל און נאָרדוי, מיט זייערע אָנהענגער אַריבערשיפען זיך איבער׳ן אַטלאַנטישען ים און צוזאַמענרופען דעם זעקסטען ציוניסטישען קאָנגרעס אין נייאָרק. מיט זעקס יאָהר צוריק בין איך אָנגעקומען שטיל און בעשיידען אין יאַנקילאַנד, איך בין נאָך זעלבסט אין דער לאַנדעס שפּראַכע ניט מעכטיג געוועזען, און פון דעסטוועגען האָט מיר געלונגען צו געפינען צווישען קריסטען אַ פערלעגער פאַר די יודישע ענציקלאָפעדיע; פאַר וואָס זאָל ניט געלינגען הערצלן און נאָרדוי, וואָס זייער שם אַלס בעהערצטע מענער, אַלס רעדנער, שריפטשטעלער און געלעהרטע איז אין דער גאַנצער וועלט פעסטגעשטעלט, פאַר וואָס זאָל זיי ניט געלינגען צו ערווערבען פאַר זייער אידעע איין קרעפטיגען שטיצער. ווען שוין ניט צווישען יודישע מיליאָנערען, האָטש צווישען אַזעלכע מיליאָנערען קריסטען? איך בין איבערציינט, דאָס דער שטאָהל־קעניג קאַרנעגי, וואָס האָט אין איין יאָהר 1901 מנדב געווען אויף אוניווערזיטעטען און ביבליאָטהעקען ניט מעהר ניט ווענינער ווי 38 מיליאָן דאָלאַר (144 מיליאָן מאַרק), טהעאָדאָר רוזוועלט דער פּרעזידענט פון די פעראייניגטע שטאַטען, וואָלטען מיט אַ בעזונדערן פערגניגען איינגעלאַדען הערצלען און נאָרדוי אויף אַ מיטאָג און ביי אַ גוטער האַוואַנא ציגאַר מיט אַ גלאָז שאַמפּאַניער בעשפּרעכען די ציוניסטישע פראַגע. דער קייזער ווילהעלם שיקט זיין ברודער דעם פּרינץ הענריק אין בעריהרונג איינצוגעהען מיט די פיהרער פ׳ן פּאָליטיק און האַנדעל פון אַמעריקא, איהר אייראָפּייאישע יודען, איהר האָט שוין איינמאָל איבער אייער גלייכגילטיגקייט און פון צו ווענינג ענערגיע געלאָזען אַבנעהמען ביי אייך די בכורה (ער מיינט: דאָס אַרויסגעבען די ענציקלאָפעדיע), ערקענט אָהן אַלע אויסרעד אייער יונגערע, אָבער ענערגישערע שוועסטער, וואָס איז מעבר ליס, פאַר די קעניגין פון יודענטהום! קומט צו פאָהרען צו אונז, איהר איידעלע פערטרעטער פון דער גרויסער אידעע. דאָ אין אַמעריקא איז צייטיג געוואָרען דער גרונט פאַר דאָס יודישע ניי געבורט. אין פינף און זיבציג מיליאָן אַמעריקאַנער איינוואָהנער איז טיף איינגעוואָרצעלט דאָס רעליגיעזע געפיהל, ניט איין פּאָליטישע פערזאַמלונג הויבט זיך דאָ אָן אָהן אַ תפלה, דער פּרעזידענט און די מיניסטאָרען בעזוכען פּינקטליך די קירכען; דאָ ליעבט מען און מען אַכטעט יענע, וואָס ווייזען אַרוים פריי און אָפען זייערע רעליגיעזע איבערציינונגען! און ניט נור ניו־יאָרק אַליין, נאָר אויך אונזערע ברידער אין פילאַדעלפיע, טשיקאַגאָ, סאַן־פראַנציסקאָ, אין קאַנאַדע און ניו־אָרלעאַן, וועלען אייך בעגעגנען מיט אויסגעברייטעטע אָרעמס! קיינער פון אונז ווייסט ניט און קאָן ניט וויסען, ווען און ווי וועט זיך ענטשיידען די יודענפראַגע, נאָר אין בעוואוסטזיין פון יעדען ווירקליכען יודען ברויך שטאַרק ווערען דער געדאַנק, דאָס זי מ ו ז זיך ענטשיידען, און וואָס פריהער דאָס בעסער! מיר פערמאָגען אין די אָהלי יעקב גענוג גייסטיגע, פיזישע קרעפטען און גענוג קאַפּיטאַל, כדי מיר זאָלען קענען קומען דורך אונזער אַרבייט צו דער ריכטיגער ענטשיידונג פון דעם נישט פערענטפערטען רעטעניש: „וואָס אַזוינס איז דער יוד? וואָס וויל ער און וואָס איז זיין צוקונפט?"

דער קינפטיגער ציוניסטישער קאָנגרעס וועט אונז מסתמא ענטפערן, צי זענען ד"ר זיננער׳ס ווערטער אַריין וועמען אין הערצען אָדער זיי זענען נור שען אויסגעשפּראָכענע ווערטער, וועלכע וועלען האָבען דעם גורל פון פיעל אַנדערע שענע ווערטער, וואָס מען הערט זיי און מען לעזט בעת מעשה מיט פערגניגען און מען פערגעסט זיי באַלד!

י"ד.

יודישע שטעדט און שטעטליך.

אַ גרויסע פּאַסט — אַ מחיה!

מאַסען רוסישע פּראָווינץ־בלעטער, „הצפירה", „המליץ"; דערפאַר ווענינג בריעף.

נישט אַלע יודישע קאָרעספּאָנדענטען שרייבען, אַ פּנים, חול־המועד; אפשר לעגען זיי קיין תפילין אויך נישט...

נעם איך מיך פריהער צו די פּראָווינץ־בלעטער; „הצפירה", „המליץ" לעזט איהר אפשר אַליין...

און — זייט מיך מקנא, אויב איהר קענט! — און איך לעז אַ בלאַט נאָך אַ בלאַט. מיט דער צייט וועט מיר די אַרבייט גרינגער ווער־

רען, איך וועל מיט דער צייט קריגען א נאז, וואס וועט פון ווייטענס דערפילען דאס ריכטע מאטעריאל, דערוויילע שוויג איך!

איך הויב אן:

— „פאליטישע נייעס!" — „פאליטישע דעפעשען" — ניין, נישט מיין זאך, נישט א י ע ר זאך. ווער עס האט קיין א י י ג ע ן לאנד, בעשעפטיגט זיך ו ו ע נ י ג מיט פ ר ע מ ד ע ר פאליטיק...

— „אויסלענדישע נייעס" — פון דעם וועט אויך קיין פרנסה נישט זיין. עכט יודישע נייעס וואלטען געקאנט זיין פון רומעניען, און פונקט פון דארט איז אין די רוסישע פראווינצ־בלעטער קיין איינציג ווארט צו געפינען...

— „היימיש נייעס" — דא, טראכט איך, וועט זיין איין אוצר, מיט לאפאטעס צו שארען! איך לעג צו דעם קאפ צו די אויגען:

— „א מגפה אויף חזירים" — איך קוק ווייטער, עס איז קיין סימבאליש ארטיקעל נ י ש ט; מען רעדט פון איין אמת׳ער מגפה אויף אמתיע פ י ע ר־פ י ס י ג ע חזירים, וואס קען דאס אונז אינטערעסירען?

מיט חזירים האנדלען מיר נישט, פון חזיר־פלייש נעמט מען קיין קאראבקע נישט, און איידער מען וועט געוואהר ווערען, וועלכע זייט פון חזיר איז כשר, דאס הייסט, איידער משיח וועט קומען, וועט פון דער זשארגאנישע ליטעראטור קיין זכר נישט בלייבען; אדער גויש, אדער לשון־קדש. — אזוי זאגט מען!

אמת, עס טרעפט אמאל, טאטע־מאמע נעהמען אין נאס אריין זוכען פרנסה, און איין אומגעלימפערדט חזיר רייסט זיך אמאל אין א שטוב אריין און בייסט אב א הענדטיל ביי א פערלאזט קינד אין וויגע... איז עס אבער א זעלטענע זאך, און אויך דאס איז נאך זעלטענער געווארען, זייט מען האט אונז בהתרפתנו פון די דערפער ארויסגעטריבען...

— „ליטעראריש איבערבליקען, קריטיקען, רעצענזיאנען" — דאס אודאי און אודאי נישט! מיר האבען אונזערע אייגענע שמאטעס קריטיקען צו שרייבען...

אהא! ערפינדונגען! דאס וועט גוט זיין! ווי עס איז — א שכל׳דיג שפיציל, א חכמה׳לע!

וואס איז נעשעהען?

„איין איינוואהנער פון פראגע ביי ווארשוי האט ערפונען קאלאשען פאר פערד, הויפטזעכליך פאר טראמוויי פערד, זיי זאלען זיך נישט אזוי אבריייסען די פיס אויף די נייע גלאטע ברוקען אין ווארשוי."

ניין — דאס וועט נישט נעהען!

ערשטענס, איז דער ערפינדער נישט קיין יוד...

צווייטענס, לאזט מען קיין שום יוד ביים טראמוויי קיין דרייער נישט פערדיענען, נישט אלס אקציאנער, נישט אלס קאנדוקטאר, נישט אלס פראסטער שמייסער אפילו. דער טראמוויי האט דעם איינענעם דין ווי אלע גרויסע בפרט נייע געשעפטען: ווי באהנען, טעלעפאנען וכדומה...

און דריטענס, איז בכלל דאס רוב ווארשויער פערד קיין יודישע פערד נישט...

„א נייע מיטעל אייער צו פארבען", דאס איז פ א ס כ א נישט פסח...

און שוין, מעהר קיין ערפינדונגען איז נישט געמאכט געווארען.

עס נעהען: מאנאפאל רעפארמען... א מאסע פראגען ווענען: „א נייע פארם פלעשליך, שענערע עטיקעטען, שטארקערען צי שוואכערען בראנפען..." נישט מיין, נישט אייער זאך, נישט איהר טרינקט א סך, נישט איהר האט דערפון, וואס יענער טרינקט... צו וואס זאל איך אייך אנטהון עגמת־נפש און דערמאנען אן אלטע פערלוירענע פרנסות...

„זכרנו את הדגה!" איהר געדענקט אליין!

„נאגראדניע" — „אטלישיא" — זאל איך דאס וואסער אומזיסט אין מויל אריין נישט קומען; נישט פאר אייך געדאכט!

אהא! קוים אמאל, א יודיש, איין אמת יודיש נייעס!

„סימפעראפאל. די כאראל־סינאגאגע האט געמאכט א פארשטעלונג דער דארטיגער דומא, זי זאל אבשטעלען די וויבארעס אויף א נייעם שטאדט־רב אויף דעם 12־טען מאי, 6 פאר נאכט..."

„קיין פראטעסטען נעגען די מורשים זענען נ י ש ט דערלאזט געווארען".

גלייב איך מיינע אויגען נישט! ווי הייסט? סימפעראפאל איז כמעט אין עק פון שאר תפוצות ישראל, אבער א ז ו י פערשלאפען? ג א ר אהן פראטעסטען און אפשר וועט נאך אויסגעקליבען ווערען א רב אהן א פיציל מחלוקת?

זוך איך ווייטער; איך פערגעס, אז עס איז נ י ש ט קיין יודיש בלאט און רעכען, אז תוך כדי דבור וועט זיין איין ה כ ח ש ה... טרעף איך נאך א נייעס פון סימפעראפאל...

„די דומא האט געמאכט א פארשטעלונג צום פאליצמייסטער, אז ער זאל שטרענג פערבאטען: דער יודישער בילינער קיך, זי זאל נישט אויסגיסען די פאמאיעס אין גאסיל אריין און — דער יודישער מקוה, מען זאל נישט אבלאזען אין גאס אריין דאס „אבגעארבייטע" וואסער..."

אצונד איז רעכט; טאקי א פערשלאפען שטעדטיל... זאל די דומא מיט׳ן פאליצמייסטער זארגען פאר יודיש „מים שלנו", פאר יודיש אומריין וואסער פון דער בילינער קיך, זאלען זיי אויך דורכזעהען דאס צעטיל פון די מורשים, צי עס איז ריכטיג, און מיר, מיר וועלען מן־הסתם דערפאר עפיס אנדערש טהון, פערזארגען ז י י ע ר ע געשעפטען...

מיט איין סימפעראפאל אבער ווערט דער בארשט נישט פעט; מען דארף ווייטער זוכען...

און, ווי אויף צו להכעיס, סאמע יום־טוב׳דיגע נומערן. פ א ס כ א און פ א ס כ א...

מען בעמערקט (און איך מוז מודה זיין אהן כעס, אפילו אהן א בייז גלייכווערטיל) איין אויסטערלישע זאך, א זעלטענהייט: דאס יאהר איז געפאלען זייער פ א ס כ א מיט אונזער פ ס ח צוזאמען...

און מיר פרעהען זיך צוזאמען אזוי זעלטען!

און דערפון ווערט נאך א שטיקיל פילוסופיא; עס וואפט זיך אויף א שאלה: אין וועמעס זכות איז, למשל, אין קרימער געגענד אזוי שען, אזא לויטערער הימעל, אזא ליעבליך ווארים וועטער, אז מען איז געפאהרען מיט שיפליך אויף טייכען, געגאנגען מיט „האראוואדען" איבער די גאסען, און האלב־נאקעטע קינדער האבען געשפיעלט אין מיטען מארק אין געפארבטע אייער?

און ווידער פערקעהרט: וועמען להכעיס איז אין א־ן עסער געגענד געווא־ען א קעלט, וואס די עלטסטע מענשען געדענקען נישט; מענשען האבען זיך געפאטשט אין גאס, אבי די הענד צו צופיהרען צו דערווארימען זיך אביסיל; ווער איז שולדיג אין דעם שניי מיט׳ן קאלטען רעגען?

אין פילוסופיא אבער וויל איך מיך נישט אריינלאזען... בפרט אין רעליגיעזע ויכוחים... דאנקען גאט, וואס די א ל ט ע רעליגיאן־

ויכוחים זענען בטל געוואָרען; פאַר'ן פערברענט־ווערען האָט מען נאָך געהייסען אומזיסט זיך די העלזער איינרייסען!...

ניין, נור נישט קיין ויכוחים! און איך לעג אַוועק די פּראָווינציאַלע בלעטער!

„הצפירה“ רעדט פון ספּענסער... די שאלות ותשובות וועגען יודישע אַרבייטער אין יודישע און נישט־יודישע פאַבריקען אין וואַרשוי זענען נאָך נישט געענדיגט. ראַטיוועט, אַזוי פּיהל איך, וועט דער „המליץ“...

אַ שענע מעשה, אָבער נאָר אַ שענע, פון קיעוו...

אַמאָל איז געווען אַ מיידיל; אַמאָל איז געווען אַ יונגיל...

פון שטרוי און אַ פונק ווערט אַ שׂריפה און דאָס מיידיל מיט'ן יונגיל האָבען זיך איינעם אינ'ם אַנדערן פערליעבט.

דאַכט זיך: מאי כולי האי? אַ יודישע זאַך, בעשטעל כלי־זמר און שטעל אַ חופּה!

זענען אָבער דעם מיידילס פאָטער־און־מוטער פון אַלטען דור, חסידישע לייט.

זיי האָבען צום יונגען־מאַן גאָר נישט, נאָר ווי בעשטעהט מען עס אויף אַ שדוך, וואָס האָט זיך אַליין געמאַכט, אָהן אַ שדכן צוזאַמענגעפיהרט?

ווילען זיי נישט...

ניין און ניין; נעמט זיך דאָס מיידיל, וואָס איז דוקא פון היינטיגען דור, צום האַרץ און קרינט אַביסיל מרה־שחורה, מעלאַנכאַליע הייסט עס.

דער יונגער־מאַן איז ערגיץ, זעהט אויס, אַוועק...

דער בעסטער דאָקטאָר איז דאָך אָבער די צייט, און דאָס מיידיל איז יונג — קומט זי געשווינד צו זיך; דאַרף מען מיט איהר אַ שדוך טהון. מען וועט דאָך זי לאָזען פערזיצען אין גראָהען צאָפּ אַריין — אַ „בייז־בעשריגעניש“ — אַ מויד פון אַכצעהן יאָהר! איהר מאַמע האָט שוין אין איהרע יאָהרען געקרענקט פון קינדלען!

בעקומט מען עפּיס אַ בחור אַ חזן, וואָס איז גראָד דורכגעפאָהרען און געוואָלט חתונה האָבען, און מען שרייבט תּנאים.

די כלה, נאַטירליך, פרעגט מען נישט; פאַלט זי צוריק אין מרה־שחורה אַריין און ווערט שוין גוט קראַנק...

נו, מוז מען זי שוין קוריערען.

דאָקטוירים אין קיעוו פעהלען נישט; נאָר וואָס דאַרף מען אַ דאָקטאָר, אַז עס איז דאָ אַ מְקוּבָּל! רופט מען דעם מקובל, גיט ער אַ רְפוּאָה!

און אַזוי האָט ער געהייסען טהון:

מען זאָל געהען פון שטאָדט אַרויס אין וואַלד אַריין. געהענדיג אָבצעהלען פון דער רעכטער זייט 18 בוימער כמנין דער כלה'ס יאָהרען, דעם נייַנצעהנטען זאָל מען, נישט קוקענדיג אויף קיין געלד, אָבקויפען, אויסוואָרצלען (זאָל זיין מיט ג ו י 'ש ע הענד) און צוהאַקען אויף ברעןהאָלץ...

מיט'ן גאַנצען האָלץ זאָל מען אונטערהייצען אַ וואַנע... קיין שפּאָן זאָל נישט פעהלען, און אין די וואַנע זאָל מען אַריינוואַרפען די חולנית...

און אַז די כלה האָט נישט געוואָלט, האָט מען איהר געבונדען הענד און פיס און געטהון ווי דער מקובל האָט געהייסען!

און אַז מען האָט דאָס קראַנקע מיידיל אַריינגעוואָרפען אין קאָכענדיגען וואַסער, איז — ווי מיט דער האַנד אַוועקגענומען — די קרענק מיט דער נשמה צוזאַמען...

דערפאַר וועט איהר שוין נַחַת האָבען פון די בריעף!

סאַמע צְדָקות און מַעֲשים־טובים.

למשל: ראַדאָם!

קהל האָט איינגעזעהען, אַז די חברה „בקור־חולים“ פאַלט, ווייל די חברה־לייט ווילען כ ס ד ר נישט צאָהלען, האָט מען בעשלאָסען, די חברה צו גרינדען אויף אַ פעסטען פונדאַמענט מיט שטענדיגע הכנסות.

צו דעם צוועק האָט מען בעשלאָסען (און אויסגערופען אין אַלע שוהלען, בתּי־מדרשים און מנינים), אַז מען נעמט אַוועק די ביינער ביי די דיענסטען (וואָס פעהלט זיי אַזוי אויך נישט קיין הכנסות: לעשגעלד, נעסט־געלד, קאָרטען־געלד, היינט בעל־בתּי'ש שטיף־געלד וכדומה) און מען גיט זיי, דאָס הייסט די ביינער, איבער דער חברה בקור־חולים...

יעדען ערב ראש־חדש זאָלען די גבאים פון בקור־חולים שיקען יונגע־לייט און בחורים אָבנעהמען ביי די דיענסטען די ביינער (און פון כשר־פלייש איז דאָ ביינער אַ סך) און אָבטראָגען און לעגען אויפ'ן שוהל־בוידעם, און עטליכע מאָל אין יאָהר (ווען עס וועט זיך אָנזאַמלען אַ סך ביינער און דער חברה וועט פערפעהלען געלד) זאָל מען די ביינער פערקויפען פער ליציטאַציע...

אין אַנדערע „שטעדט און שטעדטליך“ איז מען אודאי נישט לעדיג־געגאַנגען. דאָ און דאָרט האָט מען געמאַכט „פסח“ פאַר יודישע סאָלדאַטען אין די ביליגע קיכען...

דער אַלטער מנהג אַהיים צו נעהמען אורחים און צו זעצען מיט דער פאַמיליע צוזאַמען ביים טיש, איז אַפילו שענער און בעסער געווען, נאָר — נייע דורות, נייע מנהגים, און נישט ביי אַלע, וואָס נעהמען אורחים, קען מען עסען... היינט מצות געבאַקען און עסען צוגעגרייט פאַר יודישע אַרעסטאַנטען...

היינט גלאַט פאַר אָרימע לייט: קִמְחָא־דְפִסְחָא, גרייטע מַצות, וויין אויף אַרבע־כּוסות — „קוואַס“ אדער באָרקיס אויף קוואַס... אויף טהייל ערטער האָט מען איינגעהענדיג מיט די אָרימע לייט צוזאַמען אין „פּאדריאַדען געאַרבייט“!

מעשים האָט מען געטהון פאַר אָרימע לייט...

אָבער צי זענען זיי עס ווערט?

עס ווייזט זיך אויס, אַז די אָרימע לייט זענען, לא־עליכם, גרויסע ליגנער, שקרנים גרויסע.

אָט, וואָס מען שרייבט אונז פון אַ פוילישער גובערניע שטאָדט (מיר ווילען זי נישט אָנרופען ביים נאָמען, מיר זאָלען נישט בעקומען קיין פאַלשע הַכְחָשות).

„שְׁלֹשִׁים יום קודם הַחַג“ האָבען זיך אונזערע נבירישע אַפּטרופּסים פון דער קהלה צוזאַמענגענומען און געמאַכט צוויי צעטיל. איין צעטיל פון נְגִידים, וואָס דאַרפען געבען — און אַ צווייט צעטיל פון אביונים, וואָס דאַרפען נעהמען — מָעות־חִטין...“

„עס איז אַפילו געווען אַ חשד, אַז די צעטלען זענען נישט ריכטיג, אַז טהייל אביונים, וואָס נ ע ה מ ע ן האָבען בעהאַלטענע אוצרות, און מאַנכע וואָס געבען „קנייפען זיך גור אין די באַקען, די פאַרב זאָל האַלטען“ און וואָלטען גערן גענומען“, נאָר אַ מענש (און גבירים זענען אויך מענשען) קען קיינעם אין האַרץ נישט קוקען...

און נאר נאהענט שוין צו פסח האבען זיך פערזאמעלט — די נבירישע אפטרופסים אין קהל־שטוב, די ארימע לייט אויפ'ן הויף פון קהל־שטוב, און דורך א פענסטערל האט מען אויסגעטהיילט קמחא־דפסחא...

אזוי ווי אלע יאהר! נאר דאס יאהר האט מען נעגען פאריאהרען צונויפגענומען האלב נעלד און פערשריבען האבען זיך דאפעלט ארימע לייט... האט יעדע פאמיליע בעקומען טאקי נור א פיערטיל פון פאראיאהרען... $18^1/_2$ קאפ פאר א נפש...

איז נאך וועניג, האט זיך נאך דעם צוטהיילען אויסגעוויזען, אז אויפ'ן הויף שטעהען נאך א סך ארימע לייט, וואס זענען אויפ'ן צעטיל נישט געשטאנען.

דעמאלט האבען זיך די גבירים אויפגעשטעלט, געוויזען דעם ארימען עולם, אז יעדער פונקט פון צעטיל איז אויסגעפיהלט, אז דער זאק פון נעלד איז לעדיג און געזאגט: פערפאלען, מעהר גיט מען נישט...

די ארימע האבען אנגעהויבען שרייען (ווייבער אפילו: וויינען), נאר עס האט נישט געהאלפען, די גבירים טענה'ען זייערס: "דער זאק איז לעער, מען גיט נישט מעהר!" (גבירים האבען מזל, גראמען פליהען זיי ווי געבראטענע טויבען אין מויל אריין), און די ארימע לייט אבער האבען אנגעהויבען העכער צו שרייען:

— חמץ — האבען זיי געשריען, וועלען מיר עסען, — אויף אייער חשבון, חמץ! דער "כרת" וועט פאלען אויף אייך, אויף אייך!

און וואס האט זיך אויסגעוויזען?

די גבירים האבען טאקי ווארט געהאלטען, עס האט מעהר קיינער קיין פעניג נישט בעקומען, א מאן — א ווארט! און די ארימע לייט?

קיין וואהר ווארט געהט זיי פון מויל נישט ארויס...

קיין איינציגער ארימער־מאן האט קיין חמץ גאנץ פסח פאר די אויגען נישט געזעהען. טהייל אפילו אסרו־חג נישט...

די ביהן.

די יודישע וועלט.

געזעצען און משפטים.

— דער "בודושטשנאסט" איז מען מודיע אויס חארקאוו וועגען איין אינטערעסאנטען צופאל: א 6 יעהריגער יונגיל אידעל פ. איז גענומען געווארען, ווי דער מנהג איז געוועז אמאל, אין דער קאלאניסטען־שולע. אויף בעפעהל פון דער נאטשאלסטווא איז ער באלד געווארען געטויפט און האט בעקומען א רוסישען נאמען און פאמיליע. אין יאהר 1861 איז ער איינגעטרעטען אין מיליטער־דיענסט און, נאכדעם ווי ער האט אויסגעדיענט, האט ער זיך בעזעצט אין איינער פון די שטעדט פון אינערען רוסלאנד.

אידעל פ. איז דאן געווארען צוריק א יוד, מקיים געווען אלע יודישע מצוות און מנהגים, התונה געהאט לויט דעם יודישען דין (די חתונה איז ווי מען זעהט ערקענט געווארען אלס געזעצליך) און געהאט מיט זיין ווייב פיער קינדער. במשך פון 13 יאהר, זייט ער איז געווארען אפען צוריק א יוד, האט איהם קיינער נישט גערעדט קיין ווארט.

1880 איז די פאליציי געוואהר געווארען צופעליג, אז פ. פיהרט זיך יודיש, זייענדיג א פראוואסלאוונער, און זי האט דערלאנגט געגען איהם איין אנקלאגע אין געריכט, דער משפט איז געווארען איינגעשטעלט, ווייל די אנקלאגע איז נישט געווען פון גייסטליכע. מיט א קורצע צייט שפעטער איז געקומען איין אנקלאגע פון דעם פראוואסלאוונעם קאנסיסטאריום. דער געריכט האט אבער בעפרייט ה' פ. פון יעדער פעראנטווארטליכקייט איבער דעם טעם, ווייל מען האט איהם געטויפט בשעת ער איז געווען א יונגיל אהן די הסכמה פון די עלטערן, און דאס איז געווען געגען דאס געזעץ און דערום איז ה' פ. קיינמאל ניט געווען קיין עכטער קריסט, נאטירליך קאן מען איהם נישט נעהמען פאר אומגוט, וואס ער איז געווארען אפען א יוד.

דורך דעם דאזיגען פסק האט ה' פ. בעקומען די מעגליכקייט צו זיין אומגעשטערט א יוד, און אזוי זענען אוועק נאך 15 יאהר, וועלכע ה' פ. האט פערבראכט רוהיג מיט זיין פאמיליע, הגם ער איז נישט געווארען צוגעשריעבען צו קיין שום קהלה, אין 1896 איז ה' פ. איבערגעגאנגען קיין חארקאוו. די חארקאווער פאליציי האלטענדיג דאס לעבען פון ה' פ. מיט א יודישער פרוי געגען דאס געזעץ, האט געפאדערט, אז זיין פרוי און קינדער זאלען ארויספאהרען פון חארקאוו אין דער "טשערטא". איצט סטארעט זיך ה' פ. אז מען זאל ערקענען זיין הייראט מיט זיין פרוי אלס געזעצליך און איהם צושרייבען צוזאמען מיט דער פאמיליע צו דער חארקאווער יודישער קהלה.

— דעם 2־טען מערץ איז געווען אין שאוולי (קאוונער גוב.) דער משפט פון 16 פויערים און שטאדטלייט, וועלכע זענען בעפאלען יודען און זיי געשלאגען.

אין מאי און יוני 1900 האט זיך ארויסגעלאזען א קלאנג צווישען די פויערים־קאטאליקען פון קאנסטאנטינער אויעזד, אז יודען האבען גערזיבט א קריסטליך מיידיל פאר זייערע רעליגיעזע צוועקען א. ז. וו. און אויך אז די רעגירונג ערלויבט צו שלאגען יודען. דאס האט געבראכט צו אומרוהען אין איינינע דערפער און שטעדטליך אין וועלכע מען האט געשלאגען יודען און אויסגעהאקט די פענסטער אין זייערע הייזער. אין דארף פאמוש איז א חברה פויערים פרייטאג האלבער נאכט בעפאלען די יודישע שול.

דאס געריכט האט אבגעמשפט, 4 בעשולדיגטע אויף 4—8 חדשים טיורמע און 2 — אויף $2^1/_2$ יאהר ארעסטאנסקע ראטעס מיט בערויבונג פון זייערע רעכטע.

— וועגען די קומענדיגע וויבארעס אין דער שטאדט ארגיעוו שרייבט מען, אז אין ארגיעוו זענען פארהאן 1500 הייזער, פון וועלכע 100 געהערען צו יודען, וועהלערס איז פאראן נאר 400 און יודען האבען ניט קיין רעכט אויסצוקלויבען אפילו איין יוד אלס דעפוטאט אין דומע. דער סטאראסטא האט דערלאנגט א ביטע אז מען זאל צולאזען יודען אין דומע.

— אין דער קיעווער איטאליענישער טרופפע קאסטעלאנא געפינען זיך 30 יודען, וועלכע האבען בעקומען די ערלויבניש צו וואהנען א געוויסע צייט אין קיעוו.

*

בילדונג.

— דער ראסטאווער ראבינער דר. אייזעשטאדט האט זיך געסטארעט ביים קוראטאר דורך דעם דירעקטאר פון די פאלקסשולען, אז מען זאל ערלויבען פעראייניגען אלע 22 חדרים, וועלכע געפינען זיך אין ראסטאוו אין איין הויז, וואס זאל זיין איינגעריכטעט נאך אלע פאדערונגען פון דער שול־היגיענע. אין דער געביידע וועט יעדער מלמד האבען א בעזונדער חדר, קיין שום וואהנונגען וועלען דארט נישט זיין, דער דירעקטאר האט געגעבען זיין מיינונג, אז עס איז גלייך צו פעראייניגען די חדרים, ווייל דורך דעם וועט גרינגער זיין אכטונג צו געבען אויף זיי און דאס לערנען וועט זיין בעסער און רעגעלמעסיגער, ווייל די הויזגעזינד וועלען נישט שטערען די קינדער פון לערנען, דער פאליציימייסטער האט אויך געגעבען זיין בעשלוס, אז עס איז גלייך צו פעראייניגען די חדרים.

— ווי מיר האבען מודיע געווען, האט זיך דער קוראטאר פון ווילנער לעהראיאן געווענדט מיט א פראיעקט צום מיניסטעריום פון פאלקסבילדונג, אז מען זאל פערגרעסערן די יודישע אנפאנגסשולען פון 1 און צוויי קלאסען אויף 3 און 4 קלאסען. ווי דער קוראטאר שרייבט אין זיין פראיעקט, איז אמאל מיט 30 יאהרען צוריק געמאכט געווארען איין אונטערשיעד צווישען שטעדטישע און יודישע שולען, אז די לעצטע זאלען נישט קענען זיין נור פון 1 ביז 2 קלאסען, בעת די שטעדטישע קענען זיין פון 3 און 4 קלאסען, ווייל יודען געבען וועניג זייערע קינדער אין די שולען און עס פעהלען די מיטלען אויסצוהאלטען גרעסערע שולען, איצט אבער איז אנדערש: די יודען ווילען מיט אלע כהות לערנען זייערע קינדער, דער יסוד פון דעם לעהרקורס דארף זיין די רוסישע שפראך, די רוסישע געשיכטע און רוסישע געאגראפיע, כדי צוצובינדען די יודען צו דער רוסישער בעפעלקערונג; אויסערדעם דארף מען נאך איינפיהרען אין די יודישע שולען חשבון און בוכהאלטעריע, וועלכע קענען בעזאנדערס נוצען יודען אלס סוחרים.

— אין ווילנא איז געווען די ערשטע פאלקס־פארלעזונג, אין וועלכער עס איז געקומען איין עולם פון 500 פערזאן, דער ראבינער נעמזער האט געהאלטען א רעדע און דער חזן מיט דעם כאר האבען געזונגען די פאלקסהימנע און אייניגע תפלות. דער אינהאלט פון דער פארלעזונג איז געווען: "פון וואנען קומט רעגען און שניי?" "אונזערע אבות — אברהם יצחק ויעקב". די פארלעזונגען זענען געווען אילוסטרירט מיט בילדער פון דער מאגישער לאמטערנע. מען רעכענט צו האלטען יעדען שבת א פארלעזונג.

*

יודישע קהלות.

— אין "ווארש' דניעווניק" געפינען מיר א בעשרייבונג פון דעם נייען יודישען שפיטאל אין ווארשא, דער שפיטאל געפינט זיך ווייט פון שטאדט ביי דער יודישער גאס, ער קאסט דער יודישער קהלה 1,200,000 רובעל, וועלכע

האבען מנדב געווען יודישע גבירים. אין איהם איז פֿאַרהאַן אַרט פֿאַר 600 קראַנקע און נאָך זיין גרויס איז ער דער צווייטער אין ווארשא.

נעבען דער סקערנעוויצער גאס שטעהט א הויז מיט וואָהנונגען פֿאַר די בעאַמטע. היגטער איהם אַ געביידע מיט איין עלעקטערישער סטאַציאָן, מעכאַנישע וועשעריי און קיך. די עלעקטערישע סטאַציאָן גיט דערווייל בעלייכטונג נור פֿאַר דעם פּאַװיליאָן פֿון ברוסטלײדענדע און פֿון אָפּעראַציעס; אין די איבריגע פּאַוויליאָנען ברענט גאז. נאָר די סטאַציאָן איז אַזוי געמאַכט, אַז מען זאָל זי קענען מיט דער צייט פֿערברייטערען, כדי צו בעלייכטען דעם גאַנצען שפּיטאַל מיט עלעקטערישע לאַמפּען. נעבען דער עלעקטערישער סטאַציאָן איז די מעכאַנישע וועשעריי, אין וועלכער די וועש ווערט געוואַשען מיט הילף פֿון מאַשינען, און דער גאַנצער פּראָצעס פֿון וואַשען מיט אויסטרוקענען און מאַנגלען דויערט נישט מעהר ווי איין האַלבע שעה. נאַטירליך איז אַלעס אייגגעריכטעט לויט די לעצטע פֿאָדערונגען פֿון דער היגיענע. אין דעם זעלבען געביידע וואו די וועשעריי איז, נאָר מיט אַ בעזונדער אריינגאַנג געפֿינט זיך די קיך, אין וועלכער עס זענען פֿאַרהאַן 10 דאַמפֿף קעסלען צו קאָכען וו״פּ, אַ מאַשין צו קאָכען קאַרטאָפֿעל מיט הילף פֿון דאַמפֿף, אַ פּליטע א. ז. וו. דאָס עסען ווערט פֿונאַנדער געפֿיהרט אין די פּאַוויליאָנען מיט קליינע וועגעליך. פֿון דעם הויף, וואו עס זענען די דאָזיגע געביידען, געהט מען איבער אין אַ קליינע שוהל, יעדער פּאַוויליאָן איז אַרומגערינגעלט מיט ביימער און סקווערען. עס זענען פֿאַרהאַן בעזונדערע פּאַוויליאָנען אויף חירורגישע קראַנקהייטען, ברוסט קראַנקהייטען, פֿרויענקראַנקהייטען, אויגען קראַנקהייטען, וועגערישע און פּסיכישע (משוגעים און שוואַכזיניגע) קראַנקהייטען.

אין אַלע פּאַוויליאָנען, וועלכע בעשטעהען יעדער פֿון 2 שטיק מיט בוידעמשטיבליך, זענען די ווענד מיט רונדע ווינקלען און העל געפֿאַרבט, די פּאָדלאָגעס געפּלאַסטערט מיט טעדראַקאַטע. אומעטום איז געהייצט מיט דאַמפֿף און געלופֿטערט דורך בעזונדערע רעהרען. כדי אויפֿצונעהמען דאָס מיסט, זענען געמאַכט קאַנאַלען אין די ווענד, דורך וועלכע דאָס מיסט קומט אַריין אין קעלער אין בעזונדערע בעהעלטער. אויף יעדען שטאָק זענען דאָ 2 זאַלען פֿאַר די קראַנקע צו פֿערברענגען אין זיי צוזאַמען ביי טאָג, און צימערען פֿאַר יעדע 2, 4 אָדער 6 קראַנקע צום שלאָפֿען און ליגען. גרויסע זאַלען אָדער פּאַלאַטעס פֿאַר קראַנקע איז נישטאָ, דאַדורך קען מען איינטהיילען די קראַנקע אין גרופּפּען לויט זייערע געוואָהנהייטען און בילדונג, און ערשפּאַרען די קראַנקע צו זעהען ווי זייערע חברים שטאַרבען אָדער מאַטערען זיך מיט׳ן טויט, אַלע צימערען זענען ליכטיג און גערוים. אויף יעדען שטאָק זענען פֿאַרהאַן וואַנעצימערען און קאַבינעטען פֿאַר די דאָקטוירים.

אין דעם חירורגישען פּאַוויליאָן איז פֿאַרהאַן 2 אָפּעראַציאָנסזאַלען מיט פֿיעל ליכט, אין פּאַוויליאָן פֿאַר ברוסטליידענדע זענען אויסגעריכטעט 4 וועראַנדען אָדער ליעג האַללען, צו היילען די שווינדזוכטיגע דורך זיצען אויף דער לופֿט. די דאָזיגע היילמעטאָדע, וועלכע איז ביז יעצט נישט בענוצט געוואָרען אין ווארשא, ברענגט זעהר גוטע פֿאָלגען. די קראַנקע פֿערברענגען בייטאָג און ביי נאַכט אויף די זאַניגע וועראַנדען געשיצט פֿון אַ צוגווינד און די פֿרישע לופֿט בעווייזט נפֿלאות.

אין פּאַוויליאָן פֿאַר אַנשטעקענדע קראַנקהייטען זענען פֿאַרהאַן 8 אָבגעזונדערטע אָבטהיילונגען פֿאַר פֿערשידענע קראַנקהייטען. די פֿאָרזיכטיגקייט איז זעהר לויבענסווערט, ווייל אָפֿט קומט פֿאָר אַז איין קראַנקער שטעקט זיך אָן פֿון אַנדערען דורך דעם, וואָס זיי געפֿינען זיך אין איין פּאַלאַטע. די פּאַוויליאָנען פֿאַר וועגערישע און פּסיכישע קראַנקהייטען שטעהען בעזונדער אין עק פּלאַץ. פֿאַר יעדען פֿון די דאָזיגע פּאַוויליאָנען איז פֿאַרהאַן אַ בעזונדער גאָרטען צום שפּאַצירען.

*

שרפות.

— אין דזיאַלאָשיץ (קיעלצער גובערניע) איז געווען אַ שרפה, פֿון וועלכער זענען אָבגעברענט געוואָרען בערך 200 הייזער, בעוואָהנט פֿון 450 פֿאַמיליעס גרעסטענטהיילס יודען, 1500 נפֿשות זענען געבליבען אָהן ברויט און אבדאַך, 10 קינדער זענען פֿערברענט געוואָרען, און פֿיעל זענען געוואָרען פֿערוואונדעט און אָבגעבריהט. דער שפּיטאַל איז אויך פֿערברענט געוואָרען, מען בעט צו שיקען הילף אויף דעם נאָמען פֿון דעם דזיאַלאָשיצער רב.

— פֿון כאָבראָוויסק און אָניקשלי (קאָוונער גוב׳) זענען געקומען טעלעגראַפֿישע ידיעות, אַז עס זענען דאָרט געווען גרויסע שרפֿות.

•

עמיגראַציאָן.

— אויס ס ט א ר א ק א נ ס ט י נ ט א נ א װ שרייבט מען דעם „קיעווליאַנין“, אַז מען פֿאָהרט פֿון דאָרט זעהר פֿיעל קיין אַמעריקא און אַרגענטינע. די הויפּט־סבה, וואָס די עמיגראַציאָן האָט זיך געשטאַרקט, איז די אָרימקייט פֿון דער יודישער בעפֿעלקערונג. אין אַלע מיני־מסחרים איז זעהר גרויס די קאָנקורענץ. די בעלי־מלאכות איז אויך נישט בעסער; דער בעסטער שניידער פֿערדיענט 9-7 רובעל אַ וואָך. די שוסטער, דרעקסלער, שלאָסער, א. ז. וו. פֿערדיענען נאָך וועניגער, דערצו ליידען די בעלי־מלאכות און הענדלער פֿון וועניג קרעדיט.

— 279 רומעניש יודען זענען געפֿאָהרען פֿאַר פּסח קיין קאַנאַדע דורך האַמבורג אויף די הוצאות פֿון דער חברה יק״א. אַלע עמיגראַנטען זענען בעלי־מלאכות און האָבען נישט געוואָלט וואַרטען, ביז דאָס נייע האַנדווערקער געזעץ וועט איינטרעטען אין קראַפֿט, אָדער האָפֿען אויפ׳ן יושר פֿון דער רומענישער רעגיערונג, אַז זי וועט זיי לאָזען צו רוה. אויף די פּנים׳ער פֿון די אומגליקליכע עמיגראַנטען און זייערע קינדער קען מען דייטליך לייענען, וואָס פֿאַר אַ טרויריג לעבען זיי האָבען פֿערבראַכט אין רומעניען, זיי האָבען פֿון דאָרט גאָר נישט מיטגעבראַכט אויסער אַ ספר־תורה.

•

ציוניסטישע נייעס.

— ה׳ ד״ר ח א ז א נ א װ י ט ש איז מודיע, אַז אין אָנהויב ניסן האָט מען איבערגעטראָגען די ביבליאָטהעק „בית־נאמן“ אין ירושלים פֿון דער געדונגענער וואָהנונג אין דעם נייעם אייגענעם הויז און עס איז געעפֿענט געוואָרען אַ לעזעזאַל. דערווייל איז נור געענדיגט געוואָרען אַ טהייל פֿון הויז און מען דאַרף נאָך פֿיעל מיה און געלד, כדי צו ענדיגען דעם בנין.

— דר. הערצל האָט מנדב געווען אויף ציוניסטישע צוועקען 4000 קראָנען, וואָס ער האָט פֿערדינט אין איין עסק, פֿון וועלכען ער האָט נישט געוואָלט נהנה זיין, 1000 קר׳ אויף דעם נאַציאָנאַל־פֿאָנד און 3000 קר׳ אויף אַלגעמיינע ציוניסטישע צוועקען.

*

ליטעראַרישע נייעס.

— די ווילנער ציוניסטען האָבען בעשלאָסען צו געבען דר. סאַפּיר אויסאָדעס די פּרעמיע פֿון וועליקאָווסקי — 300 רובעל, וועלכע איז געוועזען בעשטימט פֿאַר די בעסטע בראָשורע וועגען ציוניזם. די בראָשורע איז געשריבען רוסיש, זי וועט ווערען איבערגעזעצט אין לשון־קדש און אין זשאַרגאָן.

— דר. הערצל האָט געענדיגט איין ציוניסטישען ראָמאַן אונטער דעם נאָמען „אלט נייַלאַנד“.

אלגעמיינע וועלט נייעס.

— פֿון 1־טען מאי איז געשטיגען דער פּרייז פֿון רייזעבילעטען אויף די רוסישע באַהנען פֿון אַ מרחק מעהר ווי 3010 ווערסט, און אויך דער צושלאַג אין שנעלציגע אויף איניגע אייזענבאַהנען. ביי אַ רייזע אויף אַ שטרעקע פֿון 1 ביז 3010 ווערסט איז געבליבען אויך ווייטער דער פֿריהערדיגער פּרייז, אָבער ביי אַ גרעסערער שטרעקע וועט גערעכענט ווערען דער פּרייז אַזוי: צום פּרייז פֿון 3010 וויאָרסט, וועלכער בעטרעפֿט אין III קלאַס 16,80 רובעל אין II קל׳ 25,20 ר׳ און אין I קל, 42 ר׳ וועט צוקומען פֿון יעדע 70 וויאָרסט, וואָס איבער 3010 וו. 40 ק׳ אין III קל׳, 60 ק׳ אין II קל׳ און 1 רובעל אין I קלאַס. וועניגער ווי 70 וויאָרסט וועט ווערען גערעכענט ווי גאַנצע 70. עס וועט אויך טייערער ווערען דער טאַריף פֿאַר באַגאַזש, וועלכער קאָסט ביי 3010 וויאָרסט 1,14 ר׳.

— ווי די „קיעוו׳ גאַזעטע“ איז מודיע איז בטל געוואָרען דער פּראָיעקט צו ענדערען די מיטעלשולען, וועלכער איז אויסגעאַרבעט געוואָרען פֿון אַ בעזונדער קאָמיסיאָן אונטער דעם פֿאָרזיץ פֿון גענעראַל וואַניאָווסקי. ווי עס איז בעקאַנט, האָט די דאָזיגע קאָמיסיע פֿאָרגעלעגט צו גרינדען אַ נייען מין שולע פֿון 7 קלאַסען, וועלכע זאָל שטעהן אין מיטען צווישען רעאַלשולען און גימנאַזיען.

— דער לעצטער פּרייסישער סטאַטיסטישער זשורנאַל ענטהאַלט פֿערגלייכענדע ציפֿערען וועגען חתונות, וועלכע ווערען געשלאָסען אין פֿערשיעדענע אייראָפּעאישע לענדער. די גרעסטע צאָהל חתונות ווערען געשלאָסען אין רוסלאַנד וואו פֿון 1891 ביז 1900, קומען אויס יעהרליך צו 9 חתונות אויף יעדע 1000 איינוואָהנער. אין אונגאַרן איז געווען דיזעלבע צייט צו 8,7 ביז 9 חתונות אויף יעדע 1000 איינוואָהנער. אין דייטשלאַנד איז געווען אין 1891—צו 8, פֿון 1892 ביז 1894—צו 7,9, אין 1895 — 1898 — צו 8, און אַ דאַנק דער פֿערבעסערטער עקאָנאָמישער לאַגע אין יאָהר 1899 האָט זיך אויפֿגעהויבען די צאָהל ביז 8,6 חתונות אויף 1000 איינוואָהנער, און אין 1900־טען יאָהר איז די צאָהל ווידער געפֿאַלען וועגען עקאָנאָמישע סבות ביז 8,5. אין איטאַליען, פֿראַנקרייך און בעלגיען האָט אויסגעטראָגען די צאָהל חתונות אין דער דערמאַהנטער צייט דורכשניטליך 7,5, אין ענגלאַנד 7,3 — 8,2, אין דער שווייץ 5.6 — 6,1. אין אירלאַנד, וועלכע געפֿינט זיך אין אַ זעהר טרויריגען עקאָנאָמישען צושטאַנד קומען אויס נור 5 חתונות אויף 1000.

דער נסיון פון א תנא.

עס זיצט און עס לערענט דער תנא,
דער שטן, ער איז איהם מקנא;
עס דרעהט זיך דער שטן אהין און אהער,
דער תנא, ער טהוט זיך צו איהם ניט א קעהר.

דאן כשופ'ט א כשוף דער שטן,
דער כשוף, ער איז איהם געראטהען:
דער תנא, ער זיצט אין א הערליכען שלאס,
עס פונקעלט איהם פרעהליך די משקה אין כוס.

עס קלינגט דארט געזאנג און געלעכטער;
די שענסטע פון מענשליכע טעכטער,
זי זיצט דארט, און ווינקט איהם, און זינגט איהם, און לאכט,
און ציהט איהם און ציהט איהם מיט טייוועלשער מאכט.

א גלות געהט דורכ'ן תנא אריבער
ער שוידערט, אזוי ווי אין פיבער;
אט־אט און זיין קדושה, זי האלט שוין ניט אויס,
דאן כאפט ער און רייסט זיך די אויגען ארויס.

דער הייליגער תנא ווערט בלינד,
דער כשוף, דער בייזער, פערשווינדט,
די מעשה געהט איבער דורך טויזענדער יאהר,
ביז אונזער א תנא פון אונזערען דור.

עס זיצט אונזער תנא און טראכט זיך:
ניטא גאר קיין שטן, עס דאכט זיך,
ניטא, אך, ניטא די אמאליגע דורות,
ניטא די נסיונות, ניטא די עברות!

די וועלט איז איצט שטיל און געוועהנליך,
דער שטן איז ארעם און קליינליך,
די זינד איז ניט רייצענד, דער כשוף ניט רייך.
דער תנא און שטן, זיי בייגקען צוגלייך.

א. וואלט.

ע ל ע נ ד.

פון היינעך טאוואטע.

ווייסט דו, מיין קינד, וואס הייסט זיין עלענד?

דו ביסט יונג און שען, מען פערגעטערט דיך, מען איז דיר מקנא, און דו האסט גאר קיין בעגריף נישט, וואס הייסט פאר א מענשען צו זיין עלענד.

זיין אליין — דאס איז נישט עלענד.

אפילו ווען קיינער איז נישט דא נעבען דיר, ווייסט דו פונדעסטוועגען, דאס מען ליעבט דיך, אז אין דער מינוט דענקט וועגען דיר א צווייטער מענש.

און די דאזיגע געדאנקען פליהען צו דיר, ווי טויבען צו זייער נעסט, און שטיל שטיל קלאפען זיי אן, אזוי ווי זיי וואלטען בעטען ערלויבניש אריינצוגעהן, און רוימען דיר שטיל איין טויזענדער פערשידענע זאכען.

ווען אפילו די האנד פון שיקזאל האט בעשטראפענדיג דיך זיך הארט ארויפגעלענט ווי א שווערע משא אויף דיין קאפ, פונדעסטוועגען איז דאס געפיהל פון ביטערען עלענד נאך ניט אימשטאנד זיך צו פערפלאנצען אין דיין נשמה.

ווי א קליין גרויער וואלקענדיל איבער איין העל בלויען זומערדיגען הימעל, אזוי וועט זיך לאנג נישט אויפהאלטען אויף דיין הימעל איין שנעל דורכלויפענדער געדאנק.

אט דו ביסט אין וואלד... ער רוישט און שטורעמט; עס דרעהען זיך אין לופט די בלעטער, אויפגעהויבען פון ווינד... אבער ווען פון דעם פרישען גרינס לאזען זיך פונאנדער איבער דיינע אויערן טויזענדער ליעבליעכע שטימען פון פויגעל, ווען עס הויבט זיך אויף צו דיר איין זיסער פער׳שכור׳נדער ריח פון בלומען, און ווען די בלעטער אויף די בוימער, וואס זענען דורכגענומען מיט פאנטאסטישע סודות, רוימען דיר עפים שטיל איין אויפ׳ן אויער, — קען מען דען דאן זיין עלענד?

עס מעג דער שניי איינוויקלען די ערד אין א ווייסען קאלטען שלייער, ער מעג אבקעהרען די שענע ליעבע בלומען, עס מעג איין קאלטער עסיגער ווינד יאמערן צווישען די נאקיטע ברוינע צווייגען — אויך דאן ביסט דו נישט ע׳ענד. דער ווינד דערצעהלט דיר דאן פרעהליכע ווינטער־מעשות, און דאס קראקען פון די קראען, וואס איז פול מיט סודות, רעדט צו דיר דאן וועגען שוין א לאנג בעגראבענעם לעבען, וועגען אלטע פערקלונגענע צייטען.

און ווען דער ווינטערדיגער ווינד ציהט דורך איבער די שפיצען פון די אוירען און רייסט און ציפט זיי ווי א צולאזענער יונגיל, און זינגט דאס שטורעמליעד, — ווי קענסט דו דען זיך דאן פיהלען עלענד?

זייענדיג פערווארפען אויף א נאקיטען שטיין אין מיטען גרויסען אונענדליכען ים, וואו צו דיר קען נישט צוקומען קיין איין לעבענדיג בעשעפעניש, וועסט דו פונדעסטוועגען דארט הערען די נגונים פון דער טויזענדער יאהרען אלטע מעלאדיע פון די רוישענדע חוואליעס. דו דארפסט זיך נור צוהערען, און דאן וועט דיר די צייט נישט לאנג זיין. דו וועסט זיך נישט פיהלען עלענד; אפילו ווען דו וועסט זיין פערווארפען אויפ׳ן אייז־מעער אום ווינטער מיט זיין מאנאטען לאנגע נאכט.

ווייל נישט פון איינזאמקייט, נישט פון דעם, וואס נאהענט פון דיר זענען נישט דא נאך מענשען, העננט אב דאס געפיהל פון עלענד.

דיין פאנטאזיע בעשאפט דיר, עס מעג זיין אין דעם אונפרוכטבארסטען מדבר, עפים ווי דורך א כשוף, דעם שענסטען און פרעכטיגסטען בלומען־גארטען. נאר עס איז פאראן א עלענד — דאס עלענד פון הארצען!

אזא עלענד איז ערגער ווי דער טוידט און פיינליכער ווי אלע מיני יסורים, וואס זענען ווען עס איז אויסגעקלערט געווארען.

אזא עלענד וועסט דו געפינען אם מייסטען צווישען דער גרויסער מאסע מענשען פון דער בעזעסענער שטאדט; צווישען דעם תהו־ובהו׳דינען געפילדער פון מיליאנען מענשען, וועלכע יאגען זיך אהן אויפהער צו געווין, ערווערבונג, וואו עס איז נישט דא קיין מינוט מנוחה, וואו דאס אייביגע גערויש פערטויבט יעדען געדאנקען איבער די פערגאנגענהייט און צוקונפט, — דארט וועסט דו געפינען א אמת עלענד, וואס איז ניט גרינגער פאר דעם ביטערען יאוש פון טוידט.

דארט געפינסט דו מענשען ע ל ע נ ד ע.

זיי עסען און טרינקען גלייך ווי אלע אנדערע. זיי שמועסען, לאכען, לייענען צייטונגען, זענען וואך און שלאפען.

איבערנענס. ניין... דאָס טהוען זיי נישט שטענדיג.

אָפטמאָל פערטראַכטען זיי זיך און נאָכדעם וויסען זיי נישט ווענען וואָס זיי האָבען געטראַכט. נאָר איינס פערגעסען זיי נישט. אַז דאַמאָלס האָט זיי געפייניגט עפּיס אַ שרעקליכעס ביטערעס געפיהל, דאָס פערגעסען זיי קיינמאָל נישט.

עס קומט צו זיי דער שלאָף, נאָר דער שלאָף פּ־ישט זיי נישט אָב.

דערפאַר קענען זיי אָבער נישט שלאָפען און וויינען...

יאָ, נישט שלאָפען און וויינען...

קענסט דו דעם צושטאַנד, ווען אין אַ לאַנגע אומענדליכע נאַכט קלעפּען זיך נישט די אויגען. אין די שלייפען קלאַפּט און דער קאָפּ איז איינגעטוליעט אין קישען, אום צו פערשטיקען דעם געוויין, וואָס רייסט זיך פון האַלז?

אומזיסט האַלסט דו איין דיינע טהרערען, זיי רייסען זיך דורך פון דיינע אויגען, ווי דאָס פייער, וואָס עס רייסט זיך דורך פון די פייער שפּריצענדיגע בערג, ווי אַזוי וואָלסט דו געקענט זייער פייער פערלעשען?

אָפט מאָל גנב'ט זיך אריין דורכ'ן פאַרהאַנג דער בלאַסער שיין פון דער לבנה. אָרום און אָרום — קיין שטימע, אויסער דאָס קלאַפּען פון דיין האַרצען, און דיינע ביטערע קרעכצען.

און אין דער גאַנצער וועלט איז נישטדאָ קיין איינציגע נשמה, וועמען דו וואָלסט קענען זאָגען, אַז דו ביסט אומגליקליך.

ווען דו וואָלסט זיך נישט מעהר אויפגעהאַפּט פון דיין שלאָף, וועלכער איז אַראָב אויף דיר ניר אויף אַ קורצע ווייל, ווער וואָלט זיך גאָר גענומען צום האַרצען דערפון?..

עס איז נישט דאָ איינער, וואָס זאָל אַנ׳אַנטהייל נעהמען אין דיינע ליידען, קיין איינציגער מענש איז ניט פאַרהאַן, וועלכען דו וואָלסט קענען רופען צו הילף אין דיין אומגליק.

דו ביסט עלענד.

דו קענסט פיעל הונדערטער מענשען; זיי אַלע גיבען דיר אָב כבוד, ווען דו ביסט מיט זיי צוזאַמען, נאָר דו בלייבסט פאַר זיי אייביג פרעמד.

און זיי דיר בלייבען אויך פרעמד, זיי זענען פאַר דיר נישט מעהר ווי שטיינער אויף דעם וועג פאַר אַ הונגעריגען וואַנדערער.

אָבער דו ווילסט זיך בענוגענען מיט זיך אַליין, נור מיט זיך אַליין.

צו פריה האָסט דו אָנגעהויבען צו פערשטעהן, ווי נאַריש און קליין איז אונזער לעבען, דו האָסט זיך אויסגעלערנט פעראַכטען.

און ווען עס פערגנב׳ט זיך צו דיר יאָ אַ מאָל די האָפנונג און וויל דיר פערנאַרען מיט איהר חנופה׳דיגער שטילער שטימע, ביסט דו אַזוי פער׳עקשנ׳ט, איינגעשפּאַרט און דו פערטרייבסט איהר מיט דעם בלוטיגען געלעכטער פון אַ פערצווייפעלטען, מיט דעם גיפט וואָס פערגיפטעט אין האַרצען יעדעס געפיהל.

דו מענסט זיך אפילו איבערגעבען צום לעבען, צו עולם־הזה— עס איז אומזיסט! אין די שענסטע ימים טובים און שמחות פון לע־בען, אונטער די בליקען פון די שענסטע פראַכטפאָלע פרויען־אויגען, אין די סאַלאָנען, וואו עס הערשט, דאַכט זיך, דאָס העכסטע גליק, וואו עס שמייכלען אַזוי שטאָלץ יוגענד און שענקייט, — וועט עפּיס אַזוי ווי פון ערגיץ אַ ווינקעל אַרויסקריכען דאָס געפיהל פון עלענד און דיר ביטערליך אַ ביס טהון.

עס זענען פאַרהאַן מענשען, וועלכע מען ליעבט און מען פערגעטערט, פאַר וועלכע מען פאַלט ווי פאַר געטער, און פונדעסט־וועגען פיהלען זיי זיך עלענד, עלענד ביז׳ן טויט. אַלע זענען זיי מקנא, און זיי שפּארען אָן אויפ׳ן האַנד זייער אָבגעמאַטערטען קאָפּ און בלייבען אַזוי עלענד ווייט פון מענשען.

זיי פּאַסען נישט צו די מענשען, צווישען וועלכע זיי לעבען, זיי געהערען נישט צו זייער צייט. זיי שטעהען צו הויך אָדער צו ווייט פון אַנדערע; דעריבער שטאַרבען זיי אויך פון דערוווייטענס, פערלאָזען פון מענשען און פון גאָט.

עס איז דאָ אויף דער וועלט נור איין כח, וועלכער קען אָב־שוואַכען אויך דאָס שטאַרקע געפיהל פון עלענד, דאָס איז — ליעבע.

מיט איהר צערטליכער ווייכער האַנד ריהרט זי זיך צו צו דעם היציגען שטערען פון דעם עלענדען, צערטליך נעהמען אַרום איהרע הענד זיין פערמאַטערטען האַלז, ליעבליך רעדט זי צו זיין האַרצען עפּיס געהיימניספאָלע ווערטער, און איהרע ציטערענדע ליפּען טריקע־נען אָב מיט זייער קוש די טרעהרען פון זיינע אויגען.

נאָר דאָס דאַרף זיין אַ גרויסע ליעבע — די ליעבע, וועלכע לויפט דורך איבער אונז נור איינמאָל אין לעבען מיט איהר שטי־לינקען רויש פון איהרע פליגלען.

וועלען מיר קענען זי אָנהאַפּען און זי פערהאַלטען?

די מלחמה צווישען עלענד און ליעבע איז נישט קיין לייכטע, און ווען די ליעבע האָט נישט קיין ריזען־קראַפט, מוז איהר מנצח זיין דער טייוועל — דאָס עלענד. זי, די ליעבע מוז אַרומוויקלען זיין נאַכט־שוואַרצען קאָפּ מיט בוקעטען פון רייך שמעקענדיגע ראָזען, אום צו קענען מנצח זיין דעם ריעז — דאָס עלענד.

נעם מיך אַרום שטאַרק, בעשיץ מיך, אָ, פון דעם פינסטערען בליק פון מיין שונא, וועלכער לעגט אָפטמאָל אַרויף זיין פערבאָר־גענע שרעקליכע האַנד אויף מיין פלאַמענדען שטערן!

פעריאָג פון מיר מיט דיין קלינגענדען לאַכען די שלעכטע געדאַנקען, וועלכע ער, מיין שונא, רוימט מיר אַריין!

די נאָהנטקייט פון דיין שענקייט נעמט צו פון איהם זיין קראַפט, איבער דיר האָט דאָס עלענד קיין שליטה ניט.

מיט מורא בעהאַלט זיך פאַר דער ליעבע דאָס שרעקענבילד— עלענד, וואָס נאַגט אויס פון אונז דאָס לעצטע ביסיל בלוט, און וואָס פרעסט אונזער האַרץ און פייניגט אונז צום טויט.

דער פריינד פון דעם עלענדען איז—דער טויט.

נאָר דו ביסט פון זיי ביידען שטאַרקער, ווייל דו ביסט — ליעבע...

איבערזעצט דורך ש. נ. יאַקאָבי.

וועג-בילדער.

א.

אין אילושאַ.

קליין איז דאָס שטעדטיל, די הייזער טוליען זיך צונויף און שטעהען ווי זיי וואָלטען צווישען זיך בעהאַלטען אַ פערטרויערטען סוד, און גאַנץ לאַנג און גאַנץ ברייט ציהט זיך אַריבער דער הימעל

איבער זיי און קוקט אראב פון דער הויך צו די מענשען, וואס קריכען ארום צווישען די הייזליך.

דער הימעל. זאגען מענשען, איז אומעטום גלייך. אבער, זעהט איהר, דעם אילזשער הימעל האט טאקי דער אויבערשטער דוקא פאר איהר געמאכט, — דעם שטעדטיל'ס הימעל. אבגעפאסט איז ער, אז ער זאל זיך ציהען פון דארט, פון נאך דעם גוי'שען „בית עולם" ביז ווייט אונטער דעם בארג, וואס איז אויף יענער זייט שטעדטיל. אבגעפאסט איז ער, אז דער סאמע מיט זאל גלייך אויסקומען גענענאיבער דער שוהל. ווען מען זאל דעם הימעל מעסטען, וואלט אויסגעקומען, אז דאס פעהנדיל פון דער שוהל שטעהט פונקט אין מיטען הימעל, און מיט א כוון איז דאס אזוי געמאכט געווארען, כדי דער הימעל זאל קענען אליץ צודעקען, אלע שיצען, אפילו אויך דעם גוי'שען „בית עולם". זיי זענען דאך געווען אילזשער גוים, און א אילזשער גוי, מוזט איהר וויסען, איז א רעכטער צדיק, האלט מעהר פון שבת איידער פון זונטאג, — זאל ער זיך איין עצה געבען, אז שבת זענען דוקא אלע געוועלבער פערמאכט און זונטאג דוקא אפען... אפילו דער אילזשער סטראזשניק איז אויך מעהר יוד ווי גוי, ער רעכענט זיך מעהר מיט'ן יודישען לוח, איידער מיט זייערן... אפילו זיין מונדיר טראגט אויף זיך דעם ריין יודיש־אילזשער חן, אויך דאס היטיל זיינס און די שליפעס; נאך מעהר, אפילו אויף דעם שפיט'ץ פון דער קירכע וואלט מען געקענט בעמערקען אויך עפיס יודישעס. אויף דעם דריידעלע און חנ'דיל, וואס איז אויף דעם שפיץ ליגט עפיס נחום מאיר'ס דעם גלעזערס שיק.

איז דאך שוין קיין וואונדער נישט, וואס דער הימעל דעקט צו אפילו זייער „בית עולם", דער גאנצער אילזשער הימעל שטעהט דאך אויף דעם ביסיל תורה, וואס לאזט זיך הערען פון די שפאלטען פון דעם קליינעם בית המדרש. און ווען די גוים וואלטען נישט נעארבעט, וואלטען דאך יודען נישט געקענט זיצען און לערנען די הייליגע תורה.

אילזשא, מוזט איהר וויסען, האט א מעלה, וואס האט קיין קאנקורענציעס נישט אין זיך. יעדעס האט זי איינס: איין רב נור, איין דיין, איין רבי, שוחטים דוקא צוויי — נאר איינער איז א חזן,— איין בעל הבית און איין חסיד, איין נגיד און איין ארימאן, אפילו א משוגע'נעם מיט א נאר, מיט כל מיני קאליקעס האט זי אויך נור צו איין, איין איינציגעם. אויך א דייטש איז אמאל ביי איהר געווען נור איינער, א פעלשער איז ער געווען, איז ער אבער געשטארבען, און פון דעמאלט אהן בענגט אילזשע נאך א דייטש, נאר דעם חסרון פערפילט יחזקאל מיכאל'ס. וואס קומט צו פאהרען אויף יעדען יום־טוב צו זיינע עלטערן.

יחזקאל מיכאל'ס איז אמאל געווען א בית המדרש בחור, האט ער חתונה געהאט טאקי פון אילזש, און דערנאך אז ער האט שוין געהאט א קינד, פאלט איהם איין א נארישקייט און ער פאהרט אוועק נאך ווארשוי. קומט ער צוריק דייטש געקליידעט. דער שווער הויבט אן שרייען, דאס ווייביל וויינט און מען חאפט דעם גוי ארייץ צום רב.

דאס וואסער אין אילזשע האט א נאמען מיט זיינע גט'ן.
און דאס ווייביל וויינט און נעמט גט.
דאס קינד איז געבליבען ביי איהר. ער איז צוריק נאך ווארשוי.
אויף אלע יום־טוב קומט ער אהיים צו זיינע עלטערן, אין שטעדטיל זאגט מען אפילו. אז דאס פאר פאלק האט נאך צווישען זיך א גרוים שייכות, נאר דאס איז א ליגען. דאס ווייביל קען זיין נאמען נישט הערען, און וויל נישט נאך א מאל חתונה האבען נאר דערפאר, ווייל זי וויל דאס קינד זאל אביסיל עלטער ווערען.

געוועזען איז עס שבת נאך מיטאג. אילזשע האט אויפגעעפענט איהרע טויערען און ארויסגעפיהרט איהר ביסיל פערמעגענס אין גאס אריין. איטליכעס ווייביל, וואס האט נור וואס עס איז פערמאגט, איטליכעס מיידיל, וואס האט נור געהאט בעהאלטען א זועלכע עס איז שמאכטע, האבען זיך אנגעטהון, אויסגעפוצט און שפאצירען געגאנגען. אויף צו ציהרען זיך, און צו שפאצירען האט אילזש איהר חן, עפיס דאס געהען פון יעדען ווייביל, פון יעדען מיידיל איז עפיס מיט א בעזונדערן מין: „זעהסט, איך האב מיך אויסגעציהרט, קומט מיר א שענעם דאנק דערפאר", „געה איך שפאצירען, כדי צו בחניוועז אילזשא מיט מיין שענקייט"...

פאר א הויז שטעהט יחזקאל מיכאל'ס א הויכער יונגער מאן, אנגעטהון אין א שווארצען קאפעלוש, דאס שניריל פון קאפעלוש איז צוזאמענגעפלאכטען מיט דעם שניריל פון די ברילען, וועלכע רייטען עזות'דיג אויף זיין נאז, און דאס שניריל איז ארייגעשטעקט אין א קנאפ פון פאלטא, און ער שטעהט און קוקט מיט א געלעכטעריל אויף די שפאצירענדע. קינדער רינגלען איהם ארום, בעקוקען איהם פון קאפ ביז פיס, עלטערע מענשען שטעהען פון דערווייטען איינער מיט א קאפ און בארד פול מיט פעדערן און מיט וואנצעס, וואס טראגען נאך אויף זיך דעם סימן פון געטרונקענעם רויטען ווישניאק, שטעהט און טייט מיט א פינגער אויף איהם. מיידליך און ווייבליך ווארפען אויגען אויף איהם, און פערשעמענדיג לויפען זיי פלינק פארביי, טהייל ווייזען, אז זיי זענען נישט קיין קליינשטעדטיגע בהמות און קוקען איהם גלייך אין די אויגען אריין, און ער קוקט, שמייכעלט, מאכט א מינע פון א גרויסשטעדטיגען אקטיאר, ווען ער זעהט ווי א קליין שטעדטיגער קאטערינישציק טאנצט.

באלד, עפיס ווי פון הימעל אראבגעשפרונגען, איז צו איהם צוגענאנגען א קליין פינף יעהריג מיידיל, אנגעטהון אין א רויט קליידיל מיט א ווייס שערציל, און האט גלעטענדיג יחזקאל מיכאל'ס ביי דער האנד, ליעבליך געקווטשעט:

— טאטעשי, טאטעשי!

יחזקאל מיכאל'ס האט ארומגענומען דאס קינד, עס אויפגעהויבען, צוגענומען עס צו זיין הארץ און געטריי געקושט.

— זעהסט, טאטעשי, — זאגט דאס קינד, — מאמע האט האט געקויפט,— און זי ווייזט דאס נייע רויטע קליידיל, אין וועלכען זי איז נעווען אנגעטהון, דאס שירציל, די שווארצע שיכליך.

און ער גלעט דאס קינד:

— מיין טאכטעריל, מיין קינד מיין לעבען.

— מאמע האט אבגעוואשען, אויפגעקעמט, און געשיקט צום טאטען, — זאגט ווייטער דאס קינד אויפהויבענדיג די קליינע איינעליך אין דער הייך צום פאטער צו און פון די דינע רויטע צוזאמענגעצויגענע ליפעליך האבען זיך ארויסגעוויזען צוויי שורות ווייסע צייהנער. די העהרליך האבען לייכט געציטערט איבער איהר דינעם האלז.

ער שווייגט און גלעט דאס קינד.

הינטער א טויער, וואָס איז גלייך נענענאיבער, שטעהט א יונג ווייביל און קוקט ארויס דורך א שפּאַלט. זי זעהט, ווי יחזקאל גלעט דאָס קינד, ווי דאָס קינד פרעהט זיך, און ווי דאָס געזיכט פון קינד לייכט פון פ־ייד. דער מוטער טהוט דאָס עפּיס א גרויסע הנאה, באלד אָבער רוקט זיך אַראָב איהר קליינער שטערן, און א זיפּ־ן לאָזט זיך הערען אין דער שטיל.

— טאטעשי קום, — רייסט דאָס קינד דעם פּאָטער ביי דער האַנד.

יחזקאל מיכאל׳ס האט אנגענומען דאס קליינע קינד ביי דעם קליינעם הענדטיל און מיט איהם שפּאַצירען געגאַנגען.

די זון האָט זיך אלץ מעהר און מעהר אָנגעהייבען אַרונטער־לאָזען אונטער דעם באַרג, א לייכטע חמארע האט געשוועבט אויף דעם הימעל, און דאַרט איבער דעם באַרג זענען עפּיס ווייסע וואָלקען בעגילדעט געוואָרען, און בעגילדעט איז געוואָרען דער שפּיטץ פון חורבה, וואָס איז אויף דעם באַרג.

יחזקאל געהט מיט דעם קינד טריט ביי טריט, און גלעט עס לייכט מיט דער האַנד איבער די געגרייזעלטע העהרליך.

הינטער דעם טויער שטעהט דאס ווייביל און קוקט. באלד זענען זיי אנגעקומען פאַר דעם טויער.

דאָס ווייביל איז פלינק אַרונטער הינטער דעם פלייטיל, וואָס איז ביי דעם טויער, און קוקט מיט איין אויג אַרויס.

זיי זענען פּאַרביי געגאַנגען, און זי איז אַרויס פון דעם פלייטיל. איהר רויט געזיכט, וואָס האָט זיך אַרויסגעוויזען פון אונטער דעם שייטיל, האָט אין דער שטיל געשמייכעלט.

— זעהסט, טאַטעשי, דאָ וואָהנט די מאַמעשי, קום! — זאָגט דאָס קינד, ציהענדיג דעם פּאָטער ביי דעם אַרבעל.

ער איז שטיל געוואָרען און האַלטענדיג פעסט דאָס קינד ביי דעם הענדטיל, איז ער ווייטער געגאַנגען.

דאָס קינד האָט זיך פלוצלינג אומגעדרעהט און האָט דער־זעהען, ווי די מוטער שטעהט פאַר דעם טויער, און ציהענדיג דעם פּאָטער ביי׳ם אַרבעל, האָט זי געשריען:

— טאַטעשי, טאַטעשי, — די מאַמע, די מאַמע! — האָט דאָס קינד פרעהליך געשריען, ווייזענדיג מיט׳ן פינגער אַהין צום טויער.

עפּיס ניט ווילענדיג האָט זיך יחזקאל מיכאל׳ס אומגעקעהרט און האָט דערזעהן זיין געוועזענע פרוי.

אַ מינוט איז דאָס פּאָר פאָלק געשטאַנען און געקוקט איינער אויף דעם אַנדערען, באלד אָבער האָבען זיי זיך ביידע ווי אָן עפּיס דערמאַנט, זי איז פלינק אַרונטער הינטער דעם טויער, און ער האַל־טענדיג דאָס קינד ביי׳ם הענטיל, איז מיט גיכע טריט ווייטער אַוועק אין געסיל.

— טאַטעשי, טאַטעשי, — די מאַמע, די מאַמע דאָרט, — האָט דאָס קינד געשריען, ציהענדיג דעם פּאָטער ביי׳ם אַרבעל.

אילושאַ. שלום אַש.

נ ד ב ו ת:

פיר דעם יודישען נאַציאָנאַל־פאָנד

(דורך דער אדמיניסטראציאָן „דער יוד“, קראקוי).

	ק׳ ר׳
לחתונת בת השו״ב ר׳ יחיאל גוצאק מאלעקסאנדראוו נתנו בתור „דרשה געשאנק“ מני׳ אחת מבית אוצר הקולוניאלי העברי האנשים הללו: גרשן סטריז, ח״ל טירקעלטויב, מ׳ יאקובאווסקי, מ׳ טאצא, יוסף לובראניצקי ג׳ לעבזאהן, ח׳ פוקס, וד׳ לאוויצקי.	
גם נדבו ל„אוצר הלאומי“ באלעקסאנדראוו: א״י טיק, א״ש בורשטיין, שפאצענקאפ, ווייסמאן כ״א 50 ק׳, אנשים שונים 4,07 ר׳:	6 07
חברי „צעירי ציון“: ה׳ פרייטאג, פישער, באקסענבוים, קאליש, אפפעל, וויגדעראוויטש, פאכטער ועוד	2 80
ה׳ דוד פערלמוטה בלעכוויטש בברכו את בנו על דרכו	— 30
ע״י ה׳ יעקב גאלאמב בפאביאניצי	3 ...
אנשי הצבא מלאדז מברכים את כל קרוביהם ומיודעיהם בחג החירות, ונדבו:	5 85
ה׳ משה ליקערמאן, אודיסה, כסף התערבות מה׳ וואלדמאן	1 —
	19 02

קראקויער ציוניסטען 1,40 קראָנע.

כס״ה 243,07 רו״כ, 20,85 קראָנען.

בריעפקאסטען דער אדמיניסטראציאָן.

ה׳ ליבערמאן—מאקו; איהר קענט צושיקען 1,50 וועט איהר בע־קומען "די יודישע פאַמיליע" דאָס גאַנצע יאהר צוגעשיקט.

ה׳ גאדיק—פּאָסטאוו אין אַנדערע; די "קאַליקעס" זענען ביז איצט נאָך נישט ערשיענען אין קיין בעזונדערער אויפלאַגע; ביטע צו שרייבען אויף וואס דאָס געלד צו פערווענדען?

ה׳ קראסאוועץ—פראסקוראוו און אַנדערע; דעם „פסח־בלאַט“, עפפעלבערנ׳ס איז מעהר נישט צו בעקומען; ביטע צו שרייבען וואס מיט דעם געלד צו מאַכען?

ה׳ כהן—ברעסט; ביטע פיר ענדערן די אַדרעסע 20 ק׳.

נו׳ 5138; אייער אַנענט האט פאַר אייך מעהר נישט איינגעצאהלט ווי 2 ר׳ פאַר דער ערשטע ראַטע.

ה״ה מ. מ. וויטעבסק און י׳ ל ש (ק־פה.) אייערע מאנוסקריפּטען האט אונז די רעדאַקציע צוריקגעגעבען; זיי ליעגען צו אייער בעפעהל.

ה׳ ח. פ. לובני; ביטע פאַר דעם אבאָנענט בנ״ר געלד צו שיקען.

ה׳ י. ס. ראשקאוו; איהר האט פאַר דעם "יוד" מעהר נישט געשיקט ווי 2 ר׳ אלס 1־טע ראַטע.

„ועד הציונים“ קאנין; ביטע זיך דירעקט אן די רעדאַקציע „די וועלט“ צו ־ווענדען.

נו׳ 2135 אשמינא; דאָס בוך איז איצט איין יקר המציאות.

ה׳ י. ב. 3385; איהר בעט אַזוי פיעל זאַכען בנשימה אחת אַז מיר ווייסען נישט צו וואָס זיך פריהער צו חאַפּען. אלענפאַלס אויף דעם קאַ־לענדאר באדערים ביטע פריהער געלד צו שיקען און דאָס „פסח־בלאַט“ איז שוין נישט צו בעקומען.

ה׳ מ. ז—מן דעראזשניא; אייך קומט נור 30 ק׳; איהר האָט פער־געסען צורעכענען 50 ק׳ פּארטא פאַר דער „פאָלקס־געשיכטע“.

ה׳ א. ב. קאברין; איהר האָט געשיקט 3 ר׳; האָט מען פערדע־כענט 2 ר׳ אויף דעם „יוד“ און 1 ר׳ אויף דער „פאַמיליע“.

פרוי ש. יפה; מיר האָבען עס נישט, נור, ווי אונז שיינט, איז עס נאָך אירגענדס־ווא און אלטע בוכהאַנדלונגען צו בעקומען.

Verlag „Achiasaf“. Verantwortlicher Redacteur M. Berkowicz. Herausgeber u. Buchdrucker Josef Fischer, Krakau.

אלבום

ציורים מכתבי הקדש.

באלבום הנחמד הזה, שאין דוגמתו בספרתנו, נמצאים חמשים ציורים נהדרים מצירים מפורסמים אנגלים, צרפתים ואשכנזים מתורה, נביאים, כתובים וכתובים אחרונים בסדר דברי הימים לבני ישראל. כל ציור וציור מבואר מתחתיו במקורו בתנ"ך.—ונמצאר המקורים מתורגמים לשפות רוססית או פולנית או אשכנזית לחפץ הקונה. — האלבום הזה ראוי לתתו בתור תשורה לנערי ישראל לגדולים ולקטנים וגם כעזר בלמור התנ"ך. 539

מחירו 85 ק' עם המשלוח. בכריכה יפה 1 ר' ובכריכה מהודרה לתכלית היופי 1.20. למורים, למו"ס ולסוכנים הנחה הגונה!

Книжный магазинъ и библіотека А. Цукермана, Варшава Налевки 7.
Verlagsbuchhandlung A. Zuckermann, Warschau, Nalewki 7.

נחוץ מורה שפת עבר

לחדר מתוקן, שיש לו הזכות לגור בסיביר עם תעודות טובות. משכרתו 800 רו"כ לשנה.

לפנות לה'

И. Гершгорнъ Стрѣтененъ
538 Сибирь.

Меблирован. комнаты
Дикая 3.

מיינע מעבלירטע צימערן זענען ניי אויפגעפרישט, גערוים און שען איינגעריכטעט. די בעדיענונג איז ווי אם בעסטען. נעהם אויך אן פערשיעדענע קאמיסיאנען.

יצחק מאשעוויצקי, ווארשא
530 דזיקא נומר 3.

Новооткрытые „Московскіе Номера“, комфортабельно устроенные съ образцовой прислугой. При номерахъ домашній ресторанъ. Цѣны отъ 50 к. до 3 руб. за номеръ. Х. Мосевицкій, Варшава ул. Новолипки 10, противъ 2-ой Гимназіи. 419

---

485 Рекомендуется
комфортн. гостинница
„ВИКТОРІЯ“
ЯКОВА ФАЙНШТЕЙНА
въ г. Кобринѣ гродн. губ.
Номера совсѣмъ удобствами и по умѣреннымъ цѣнамъ.

ВАЗЕЛИНОВОЕ МЫЛО

изъ Американскаго Вазелиноваго масла приготовленнаго Лабораторіей А. ЭНГЛУНДЪ.

Вазелиновое мыло не сушитъ кожу и придаетъ ей пріятную мягкость и бѣлизну.

Цѣна за кусокъ **30** коп.

Завѣдующіе Лабораторіею Докторъ В. К. Панченко и А. К. Энглундъ.

Для предупрежденія поддѣлокъ прошу обратить особенное вниманіе на подпись **А. ЭНГЛУНДЪ** красными чернилами и марку **С.-Петербургской Косметической Лабораторіи**, которыя имѣются на всѣхъ препаратахъ. Получать можно во всѣхъ лучшихъ аптекахъ, аптекарскихъ, косметическихъ и парфюмерныхъ складахъ Россійской Имперіи. Главныя агентства и склады фирмы для Европы: **Эмиль Беръ**, Гамбургъ; для Южной и Сѣверной Америки: **Л. Мишнеръ**, Нью-Іоркъ. Главный складъ для всей Россіи **А. ЭНГЛУНДЪ**, С.-Петербургъ, Бассейная ул., 27.

UBEZPIECZENIE POSAGÓW.

Towarzystwo Ubezpieczeń „ROSSYA“ wypłaciło tytułem sum posagowych ubezpieczonych dla dziewcząt

za czas od 1888 do 1892 r. dla	**108**	dziewcząt	**226,100**	rub.
„ „ „ 1893 „ 1895 „ „	**326**	„	**710,600**	„
„ „ „ 1896 „ 1898 „ „	**822**	„	**1,694,300**	„
„ „ „ 1899 „ 1901 „ „	**1,562**	„	**3,087,300**	„
W dniu 1 stycznia 1902 r. ubezpieczone posagi dla	**29,742**	dziewcząt wynosiły	**50,311,3000**	„

Ubezpieczenia posagów Towarzystwo zawiera na sumy od Rub. 500 do 200,000.

Deklaracye na ubezpieczenia przyjmuje i wszelkich informacyi udziela Centralny Zarząd w Petersburgu (ulica W. Morska 37, dom własny), jak również Oddział w Warszawie (Marszałkowska Nr. 124, dom własny) i agenci Towarzystwa we wszystkich miastach Państwa.

534

